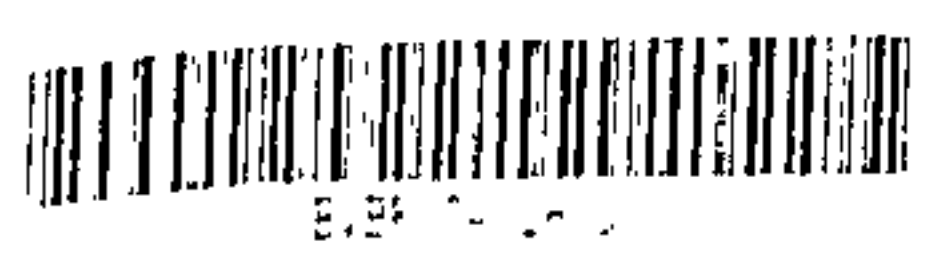

म. अं. सं. वाचनालय, ठाणे.

विषय .....
बी.बी.

दा क्र. १६०३

BVBK-0401603

9803

317108

११ ११

वाचनालय वा.वा.

१६०३

३१५१८४

पुन्हा खजिन्याच्या बेटावर

(Return to Treasure Island चा स्वैर अनुवाद)

म. ग्रं. सं. ठाणे, वाचनालय शाखा.
वाल वाचनलय .व.प.म.
क्र. नं. १६०३ दिनांक ३१५१८४
विषय वा वा ह.....
सा. गा. काटकर

मूल्य : रुपये पाच फक्त

BVBK-0401603

BVBK-0401603

नितीन प्रकाशन, पुणे ३०

प्रकाशक :

सौ. सुधा वसंत गोगटे

नितीन प्रकाशन

११८२ सदाशिव पेठ, पुणे ३०

●
© प्रकाशक

●
प्रथमावृत्ती विजयादशमी १९७८

●
मुद्रक :

रवि बेहेरे

रविराज प्रिंटरी

६३४, बुधवार पेठ,

पुणे २

ओळख

समुद्रकिनाऱ्यावरच्या एका पथिकाश्रमात जिम हॉकिन्स आपल्या आईसह राहत होता. एके दिवशी बिली जोन्स नावाचा एक म्हातारा खलाशी त्या पथिकाश्रमात मुक्कामास आला. त्याच्यापाशी कपडे व जडजवाहीर यांनी भरलेली एक भली मोठी पेटी होती. आपला शोध घेत एक पाय तुटका खलाशी कदाचित इथे येईल अशी त्याला भीती वाटत होती.

बिली जोन्स हा खरोखर एक म्हातारा चांचा होता. जहाजावर हल्ला करून त्यातील सर्व लोकांना ठार करायचे आणि जहाजावर जे काही लुटण्यासारखे असेल ते सारे लुटायचे असा चांच्याचा उद्योग होता. बिली जोन्सजवळ एका बेटाचा नकाशा होता. त्या नकाशात, कॅप्टन फ्लिट नावाच्या एका सुप्रसिद्ध बदमाश चाच्याने स्वतःच्या मृत्यूपूर्वी आपला सारा खजिना त्या बेटावर कुठं दडवून ठेवला आहे ती जागा दाखविली होती. साहजिकच इतर चांच्यांना तो नकाशा हस्तगत करायचा होता.

एके दिवशी एक अंध खलाशी त्या पथिकाश्रमात आला. त्याने बिल जोन्सला सांगितले की रात्री दहा वाजता काही चांचे तिथे येऊन त्याला ठार मारणार आहेत. ती भयंकर बातमी ऐकून आधीच आजारी असलेल्या बिल जोन्सला धक्का बसून तो मरण पावला. त्याने आपल्या

राहण्याचे व खाण्यापिण्याचे पैसे दिले नव्हते म्हणून जिम हॉकिन्स व त्याच्या आईने विल जोन्सची पेटी उघडून त्याचे जडजवाहीर व कागदपत्र काढून घेतले. नंतर त्यांच्यासह ते पथिकाश्रमातून पळून जाऊन एका अज्ञात ठिकाणी लपून राहिले. ठरल्याप्रमाणे रात्री दहा वाजता चांचे पथिकाश्रमात घुसले, पण त्यांना तिथे नकाशा सापडला नाही. तो जिम हॉकिन्सला मिळाला होता.

त्याने तो नकाशा ट्रिलॉनी नावाच्या एका श्रीमंत जमीनदाराला तसेच आपल्या डॉ. लिव्हर्स नावाच्या मित्राला दाखविला. तेव्हा ट्रिलॉनीने एका स्वतंत्र जहाजातून त्या खजिन्याच्या शोधार्थ जाण्याचे ठरविले. ट्रिलॉनी वडवड्या स्वभावाचा होता. त्यामुळे ज्या ब्रिस्टल बंदरात ट्रिलॉनीला जहाज मिळाले तेथील पुष्कळ लोकांना त्याची साहसी योजना कळली आणि लॉंग जॉन सिल्व्हरने त्याचा विश्वास संपादन करून त्याला 'चांगले' खलाशी मिळवून देण्यास मदत केली.

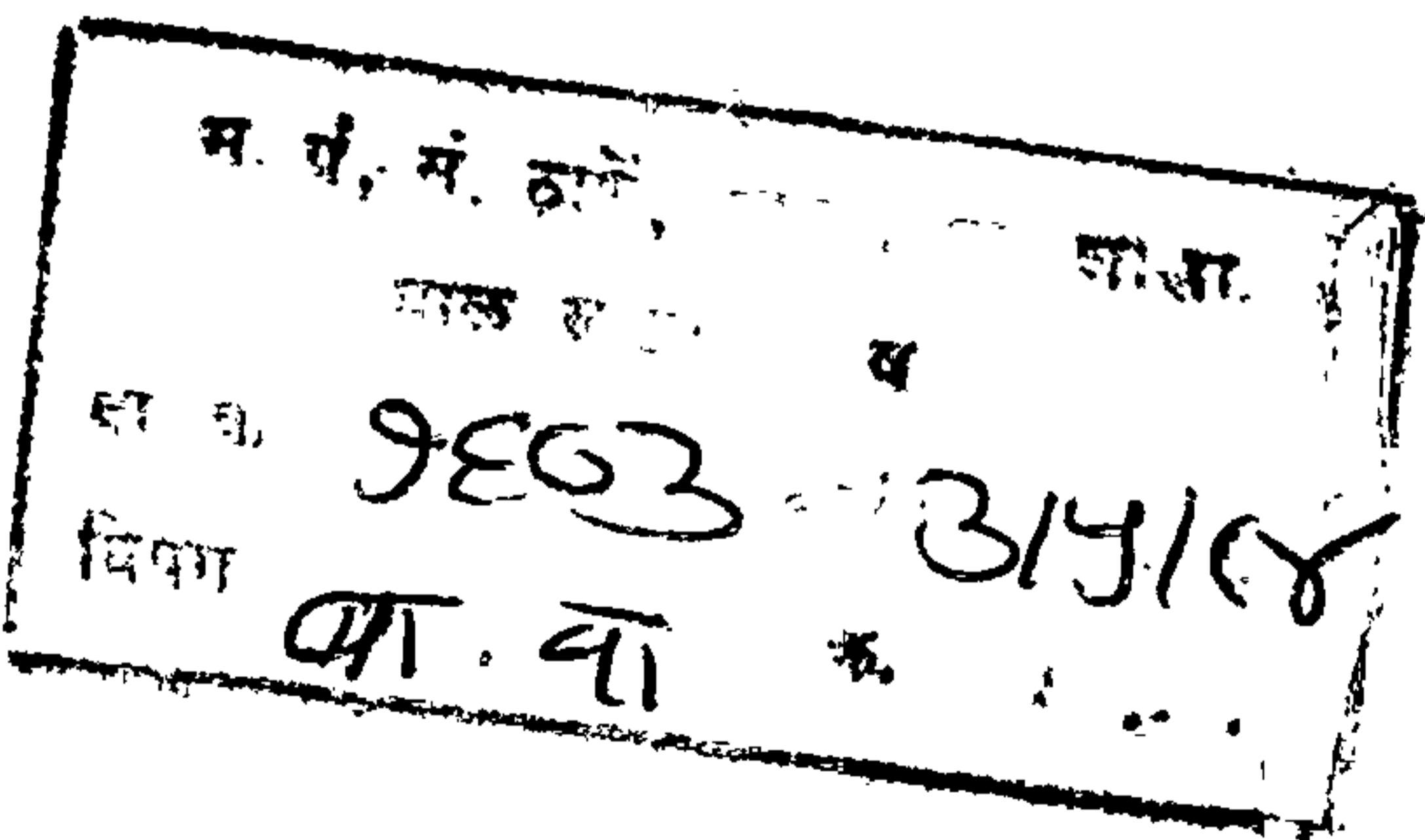
लॉंग जॉन सिल्व्हर स्वतः एक चांचा होता. तेव्हा खलाशी म्हणून त्याने वन्याच चांच्याची निवड केली. योग्य वेळी ट्रिलॉनी व त्याचे सहकारी यांच्यावर चढाई करायची जहाजाचा तावा ध्यायचा, व स्वतः खजिन्याच्या शोधार्थ जायचे असा त्यांचा बेत होता. जिम हॉकिन्सच्या तो लक्षात आला पण तेव्हा फार उशीर झाला होता.

अखेर सिल्व्हर व त्याचे साथीदार बेटाच्या नकाशात दाखविलेल्या जागी जाऊन पोहोचले. पण त्या जागेतून तो खजिना हलविण्याचे काम बेनगन नावाच्या एका वेडसर

खलाशाने केले होते. त्याला त्याच्या जहाजाच्या कॅप्टनने त्या बेटावर सोडून दिल्यामुळे तो एकटाच बरीच वर्षे त्या बेटावर राहत होता. त्याने खजिना दडवून ठेवलेली जागा जिम हॉकिन्स व ट्रिलॉनी यांना दाखविली. नंतर झालेल्या लढाईत सिल्व्हर व त्याच्या साथीदारांचा पाडाव झाला पण सिल्व्हर मात्र निसटून पळाला.

आता जिम हॉकिन्स चांगला श्रीमंत होऊन मोठ्या सुखाने इंग्लंडमध्ये राहत होता.

पण खजिन्याच्या बेटाची कहाणी मात्र संपली नव्हती. सिल्व्हर अद्याप जिवंत होता. पुढे काही वर्षांनी तो जिम हॉकिन्सला भेटण्यास गेला असता जिम हॉकिन्सचा मुलगा, जॅमी त्याला भेटला. आणि खजिन्याच्या बेटाची कहाणी जॅमीच्या तोंडून पुन्हा सुरू झाली.

माझं नाव जॅमी. मला खजिन्याच्या बेटाकडं कसं नेण्यात आलं, तिथं काय काय घडलं आणि माझा शोध घेत माझे बाबा तिथं कसे आले यासंबंधीची सर्व दीर्घ कथा लिहून ठेव, असं माझ्या बाबांनी मला सांगितलं, त्याप्रमाणे जे जसं घडलं तसंच ते मी अगदी प्रांजळपणे लिहून ठेवलं आहे. खजिन्याचं बेट कुठं आहे त्याचा उल्लेख मात्र मी या कथेत केला नाही. कारण तिथं कदाचित अद्यापही असलेली संपत्ती मिळविण्याचे साहस कोणी करू नये म्हणून तव्हे तर त्या दुष्ट व घातकी स्थळाकडं जाऊन कुणीही आत्मनाश करून घेऊ नये म्हणूनच मला तसं करावं लागलं.

या रोमहर्षक दीर्घ कथेची सुरुवात एके दिवशी दुपारी झाली. त्यावेळी मी वारा वर्षांचा होतो. कॉर्नवॉल प्रांतातील टॉरव्हेना हॉल येथे आम्ही राहत होतो. ज्या गावातील शाळेत मी शिकण्याकरिता जात होतो तिथं तापाचो साथ असल्याने शाळेला सुट्टी होती. बाबाही आपल्या मित्राला भेटण्यासाठी काही दिवस परगावी गेले होते. त्यामुळे मीच घराचा मालक बनलो होतो. त्या दिवशी सकाळीच मी मासे पकडण्याकरिता जवळच्या समुद्रकिनारी गेलो होतो. दुपारपर्य-

तचा वेळ मी तिथं मोठ्या मजेत घालविला. सूर्य मावळती-
कडं कलू लागल्यावर मी घराकडं परत निघालो. लवकर
घरी जाता यावं म्हणून घराच्या मागच्या बाजूस येणारी
रानवाट मी पसंत केली. त्या वाटेनं मोठ्या आनंदानं शीळ
घालीत मी झपझप चालू लागलो. वाटेवर असलेली एक
चढण मी पार केली. आणि माझ्या शिळेच्या साथीवर कुणी
तरी गात असल्याचा आवाज माझ्या कानी पडला. तेव्हा
आश्चर्य व उत्सुकता वाटून मी त्वरेने शीळ घालीतच रान-
वाटेच्या वळणावरून एका मोकळ्या जागेपाशी आलो.
आणि शीळ ओठातच जिरली.

तिथं उन्मळून पडलेल्या एका भल्या मोठ्या झाडाच्या
खोडावर भयंकर मुद्रेचा एक वृद्ध माणूस बसला होता.
यापूर्वी मी कधीही त्याला पाहिले नव्हते तरीसुद्धा परिचित
असल्यासारखेच उग्र व भयंकर असे भाव मला त्याच्या

चेहऱ्यावर दिसले. मला पाहताच तो माणूस थोडा दचकल्या सारखा झाला. पण तो म्हणत असलेले गाणे त्याने पूर्ण केले. एकाएकी त्या माणसाला तेथे पाहून मी खरंच घाबरलो होतो. तरी पण धिटाईने पुढे होऊन मी विचारले, 'काय पाहिजे तुम्हांला ? हा माझ्या वडिलांचा मळा आहे. तुम्ही कोण ?' 'अरेच्या,' तो माणूस माझ्याकडे काहीशा आश्चर्याने बघत म्हणाला, 'जिम हॉकिन्सचा मुलगा दिसतोस तू !'

त्या माणसाचा पेहेराव एखाद्या खलाशासारखा होता. त्याच्या डोक्याचे लांब फिकट रुपेरी केस खाली मानेवर उतरलेले होते. तशाच केसांची त्याची लांब दाढी छातीवर रुळत होती. आणि त्याच्या निळ्याशार डोळ्यांतून बाहेर पडणारी नजर मला आपादमस्तक न्याहाळीत होती. 'होय. माझ नाव जॅमी' मी म्हणालो, 'जिम हॉकिन्स माझे वडील. मांजा हा मला ?'

'असं, ते तू मला सांगितलंसच की ! मुला, मला ओळखतोस तू ? मी कोण माहित आहे का तुला ?' असे म्हणून तो ताडकन उठून उभा राहिला. तेव्हा एवढा वृद्ध व जाडजूड माणूस चटकन उठला कसा याचे मला नवल वाटले. तो सहा फूट उंच होता व त्याचा डावा पाय कृत्रिम असल्यामुळे त्याने आधारासाठी आपल्या डाव्या वगलेत कुवडी घेतली होती.

'होय. मी तुम्हांला ओळखतो,' मी म्हणालो, 'बावांच्या बोलण्यात ज्यांचं नेहमी नाव येतं ते तुम्ही लॉग जॉन सिल्व्हर, खरं ना ?'

असे माझ शब्द ऐकून तो हसला. त्याचे हसणे एवढे गोड व आनंदी होते की बाबांनी सांगितल्याप्रमाणे हा माणूस दुष्ट, कपटी, खोटारडा व खुनी असेल असे कुणा-लाही मुळीच वाटले नसते.

‘अगदी वरोवर ओळखलंस तू मला, मीच तो लाँग जॉन सिल्व्हर वरं का, जॅमी!’ असे म्हणत झाडाच्या खोडाला वळसा घालून तो माझ्याजवळ आला. त्याने आपला जाडजूड हात माझ्या खांद्यावर ठेवला. आणि तो म्हणाला, ‘कर्तव्य म्हणजे कर्तव्य? या लाँग जॉनवद्दल जरी काही गैरसमज असले तरी तो सच्चा सद्गृहस्थ आहे. माझं कर्तव्य आणि तुमच्यावद्दल सद्भावना यांनीच मला इथं आणलं आहे. पण काय रे, तुला जॅमी असं का म्हणतात?’

‘माझ्या आईची इच्छा.’ मी म्हणालो—

‘अस्सं! आणि तुला बहीण-भाऊ—’

‘नाहीत. मीच बाबांचा एकुलता एक मुलगा, माझी आई स्कॉटलंडची. कॉर्नवॉलचे हवामान तिच्या प्रकृतीला मुळीच मानवलं नाही. ती वारली तेव्हा मी फक्त चार वर्षांचा होतो.’

आता आमचे पाय घराकडे वळले. तिकडे जाण्यास उत्सुक झालेला लाँग जॉन जलद पावले टाकीत म्हणाला, ‘जॅमी, खरंच तू हुशार आहेस. तुझे बाबा तुझ्या एवढे अस-ताना माझ्याबरोबर जेव्हा हिस्पॅनिओला जहाजावर कामाला लागले तेव्हा ते असेच होते. आणि तूदेखील अगदी त्यांच्या-सारखाच दिसतोस. तुला पाहून मला किती आनंद झालाय म्हणून सांगू!’

लॉग जॉनच्या प्रत्येक पावलागणिक त्याच्या कुबडीचा खट् खट् असा आवाज होत होता. तो पुढे म्हणाला, 'आम्ही सच्चे दोस्त होतो असं तुझ्या बाबांनी तुला सांगितलं असेलच की !'

'होय,' मी थंड आवाजात म्हणालो, 'त्यांनी मला सर्व काही सांगितलं आहे.'

'असं का ! वरं का जॅमी, तुझे बाबा म्हणजे धीट अन् सच्चा माणूस. फार दिवसांनी भेटणाऱ्या त्या माझ्या जुन्या दोस्ताशी गप्पाटप्पा मारीत रात्रीचा मुक्काम तुमच्याकडे करण्याचा माझा विचार आहे. मी माझ्या दोस्ताला भेटायला फार उत्सुक झालोय. चल, लवकर चल !'

'पण बाबा घरी नाहीत,' मी अविचाराने बोलून गेलो, 'ते आपल्या मित्रास भेटायला गेले आहेत.'

असे माझे शब्द ऐकताच लॉग जॉनचा माझ्या खांद्यावरला हात क्षणभर ताठरून पूर्ववत झाल्याचे मला जाणवले.

'अरेच्या, असं झालं काय !' तो उद्गारला, 'मग उगाचच मी इथं आलो,' पण तो थांबला नाही की माघारी वळून निघूनही गेला नाही. पुढेच पाऊल टाकीत तो म्हणाला 'एवढ्या लांबचा जलप्रवास करून मी इथं आलो ते व्यर्थच झालं. पण जॅमी, तुझ्या बाबांच्या या दोस्ताला तू जेवू घालशील की !'

आम्ही घरासमोरच्या तृणाच्छादित अंगणात आलो तेव्हा संध्याकाळच्या सावल्या सर्वत्र लांब पसरू लागल्या होत्या. शेतावरून व वागेवरून लहरत येणाऱ्या गार धुक्या-

वरील शारदीय गंध चहूकडे दरवळत होता. घरात प्रवेश करताच प्रथम मला विल दिसला. विल वावांच्या ट्रिलॉनी नावाच्या मित्राच्या घरगड्याचा नातू होता. तो मोठा कामसू आणि विश्वासू होता. तो वावांच्या खोलीतला दिवा लावीत होता. मी त्याला म्हणालो, ' विल, आज आपल्याकडे पाहुणे आले आहेत. ' असे माझे शब्द ऐकताच विल हातातील दिवा उंचावून पाहू लागला. त्याची दृष्टी पाहुण्याकडे जाताच त्याच्या चेहऱ्यावर रागाची छटा उमटलेली मला दिसली. ' हे पाहुणे म्हणजे कॅप्टन लॉग जॉन सिल्व्हर, बरं का, विल ! ' मी म्हणालो, ' वावांचे जुने दोस्त. हिस्पॅनिओला जहाजावरचे त्याचे सहकारी. ' ' अस्सं, यांच्यावद्दल मी ऐकलंय खरं ! ' विल थंडपणे म्हणाला.

जिथे माझे बालपण गेले होते त्या वावांच्या खोलीत आम्ही प्रवेश केला. तिथे एका वाजूस असलेल्या मेजावर कागदपत्रासह पुस्तकांचा ढिगारा होता. समोरच्या भिंतीवर एक लांबट वड्याळ टिक् टिक् करीत होते. दुसऱ्या भिंतीतल्या मोठ्या चुलीच्या उबेत जेस व नेट्सी नावाचे दोन कुत्रे झोपले होते. आणि वरच्या वाजूस कुप्रसिद्ध चाचा कॅप्टन फिल्टने रेखाटलेल्या खजिन्याच्या बेटाची चौकट होती त्याच नकाशाने अनेक माणसांना साहसप्रवृत्त करून मृत्यूच्या खाईत लोटले होते.

विलने केलेले थंडे स्वागत लॉग जॉनने निर्विकारपणे स्वीकारले. पण पुढे त्याने आपल्या गोड बोलण्याने व वागण्याने त्याला आपलेसे करून सोडले. विलने चुलीसमोरच जेवणाची झकास व्यवस्था केली. जेवताना लॉग जॉन सिल्व्हर-

रने आपल्या जळप्रवासातील नानाविध साहसांच्या गोष्टी सांगून आम्हांला अगदी आश्चर्यचकित करून टाकले. काही विलक्षण स्थळांची माहितीही त्याने आम्हांला सांगितली. आणि अखेर तो म्हणाला, 'मुलांनो, सर्वांत मोठे स्थळ म्हणजे खजिन्याचे बेट. तिथं कॅप्टन फिच्ट नावाच्या सुप्रसिद्ध चाच्यानं आपला फार मोठा खजिना गाडून ठेवला आहे. तो मिळविण्यासाठी आम्ही पंचवीस वर्षांपूर्वी त्या बेटावर भेटलो होतो. पण जिथं जे किरकोळ हाती लागलं तेवढंच घेऊन घाईघाईनं निघून आलो. ते बेट अजूनही माझ्या स्वप्नात येतं.'

असे म्हणून सिल्व्हर काही क्षण थांबला. नंतर भितीवरील नकाशाकडे हात करत तो म्हणाला, 'जॅमी, खूप वर्ष तिथं गाडून राहिलेला खजिना उघड्यावर आणण्याचं रहस्य त्या नकाशात आहे.' हे शब्द उच्चारताना त्याचे डोळे लकाकले व आपल्या गोडव्याने भुरळ घालणारा त्याचा नेहमीचा आवाज कठोर झाला.

'पण, कॅप्टन सिल्व्हर, तसं भारी किंमतीचं आता बेटावर काहीच नाही.' मी म्हणालो, 'असतील तर काही चांदीच्या लगडी आणि जुन्या तळवारी असं वावा म्हणत होते.' असे माझे शब्द ऐकताच सिल्व्हर माझ्याकडे वळून म्हणाला, 'जॅमी, तुझे वावा हुशार खरे पण त्या कावेवाज फिल्टनं तुझ्या वावांनाच नव्हे तर त्यांचे मित्र ट्रिलॉनी, डॉक्टर यांच्यासह आम्हांलासुद्धा चांगलंच वनवलं. गाडून ठेवलेला अमूल्य खजिना इथं आहे !' असे म्हणून त्याने नकाशावरील फुलीच्या खुणेची जागा दाखविली. आणि

तो म्हणाला, ' फ्लिट भलताच घूर्त होता. जॅमी, काय म्हणालास तू ? फक्त काही चांदीच्या लगडी आणि जुन्या तलवारी ! तुझ्या वावांनाही तसंच वाटतं ? अरे, अत्युत्कृष्ट व फार मौल्यवान अशा चांदीच्या लगडींनी भरलेल्या मोठ्या पेट्या तिथं गाडलेल्या आहेत. तिथंच तलवारी आहेत. पण त्या थोड्या, जुन्या गंजलेल्या नाहीत. तर त्या आहेत खूप, नव्याप्रमाणे दिसणाऱ्या धारदार पोलादी पात्यांच्या आणि प्रत्येक तलवारीची मूठ शुद्ध सोन्याच्या जाड पत्र्याने मढविलेली असून त्यात टपोरे हिरे, माणके व मोती जडविलेले आहेत. उगीच नाही आम्ही त्या बेटाला खजिन्याचं बेट म्हणत ! अशा त्या बेटातून आम्ही काय घेऊन आलो तर मूठभर द्रव्य आणि काही चांदीच्या लगडी ! त्याच्या शेकडोपट संपत्ती अद्याप त्या बेटावर आहे. जो तिथं जाईल त्याच्या स्वाधीन होण्यासाठी ! ' असे म्हणून सिल्व्हर या नकाशाकडे वघत स्वतःशी पुटपुटला. ' ती सर्व संपत्ती तिथं आहे. त्या खजिन्याच्या बेटावर ! '

सिल्व्हरने केलेल्या खजिन्याच्या बेटावरच्या संपत्तीच्या वर्णनाने आम्ही एवढे प्रभावित झालो की चटकन उठून आम्ही भितीवरच्या नकाशाची चौकट खाली काढून घेतली. सिल्व्हरने आपल्या सुरीने ती तोडून टाकली व काचेमागचा खजिन्याच्या बेटाचा नकाशा हलकेच वाहेर काढून घेतला. नंतर तो उलटा करून त्याच्यामागे लिहिलेले मजकूर तो मोठ्यांदा वाचू लागला. ' चांदीच्या लगडी—उत्तरेकडील गुप्त जागा—वाळा खडक—टेकडीचा पायथा—तिथंच तलवारी—उत्तर उपसागर, उत्तर टोक—' असे वाचून

सिल्व्हर उद्गारला, वा किती सोपं ! किती छान !' नंतर आमच्याकडे पाहून गोड हसत त्याने आपल्या हातातल्या नकाशाची सावकाश घडी केली आणि तो म्हणाला, 'छोट्या दोस्तांनो, सुदैवाने इथं येण्याचा माझा हेतू पूर्ण झाला. आता या रात्रीच मी खजिन्यातल्या बेटाकडे माझं जहाज हाकारतो.

सिल्व्हरच्या अशा एकाएकी व धीटपणे उच्चारलेल्या शब्दांनी आम्ही भानावर आलो. 'कॅप्टन सिल्व्हर,' बिल म्हणाला, 'माझे धनी, जेम्स हॉकिन्स यांच्या परवानगी-शिवाय कुणाही माणसाला या खोलीतून कोणतीही वस्तू नेता येणार नाही !' 'ओहो, असं आहे काय !' सिल्व्हर नरम आवाजात म्हणाला, 'पण दुर्दैवानं तुझे धनी परगावी गेले आहेत आणि या विचान्या कॅप्टन सिल्व्हरला आज रात्रीच टॉरव्हेना खाडीतून आपलं जहाज हाकारलं पाहिजे, तर मग काय करायचं ?'

'कोणत्याही परिस्थितीत, कॅप्टन सिल्व्हर,' बिल म्हणाला, 'तुम्हाला तो नकाशा येथून चोरून नेता येणार नाही !' नंतर पुढे जे घडले ते एका क्षणातच. 'अस्सं !' असा एकच शब्द मोठ्यांदा उच्चारून सिल्व्हरने आपली कुबडी उचलून विल्वर तिचा एक जोराचा प्रहार केला. त्यामुळे कोलमडलेल्या विचान्या शूर बिलचे डोके मेजाच्या कंगोन्यावर आदळून तो धाडकन् खाली कोसळला. तेव्हा त्याच्या तोंडून एक अस्पष्ट आवाज उमटला व डोक्याजवळ पसरू लागलेल्या रक्ताच्या थारोळ्यात तो निश्चल पडून राहिला. तेव्हा 'बिल, बिल,' असे ओरडत मी त्याच्याकडे धावलो. पण सिल्व्हर माझ्यापेक्षा जास्त चपळ होता. त्याने

चटकन वाकून विलची नाडी वधितली. व एकही शब्द न बोलता मान हलवून तो मागे सरला.

लगेच मी दुसऱ्या नोकरांना बोलावण्यासाठी दारा-कडे धावलो. पण सिल्व्हरने आपल्या कुबडीने मला मागे खेचले व आपल्या राक्षसी हाताने पकडून ठेवले. मी लहान व अशक्त असल्याने त्याच्या हाताच्या पकडीतून सुटणे मला अशक्य झाले. एका हातात नकाशा घट्ट पकडून व दुसरा हात माझ्या तोंडावर दाबून धरून सिल्व्हर मला म्हणाला, 'जॅमी ओरडू नकोस. मी तुला काही करणार नाही. तुझ्या वावांबद्दल मला वाटणाऱ्या प्रेमादरामुळं मी तुझ्या एका केसालाही धक्का लावणार नाही. पण एका मूर्ख पोराच्या हत्येच्या गुन्ह्यासाठी फासावर लटकण्याची माझी इच्छा नाही आणि तुला इथं ठेवून माझ्याविरुद्ध गडबड करण्याचा धोका मला पत्करायचा नाही. म्हणून, जॅमी तुला आता माझ्याबरोबर खजिन्याच्या बेटाकडं आलंच पाहिजे.' असे म्हणून सिल्व्हर लाथा झाडणाऱ्या मला वळेच वगलेत मारून घराबाहेर पडला आणि रात्रीच्या अंधारातून समुद्र-किनाऱ्याकडे चालू लागला.

२

जलप्रवास

रात्रीच्या त्या अंधारातून सिल्व्हरने मला जवळजवळ ओढतच एका कड्यापाशी नेले. तोपर्यंत वाऱ्याला जोर

चढून पाऊस पडू लागला होता. तशात खडी पायवाट उतरून आम्ही समुद्रकिनारी आलो. तेथे येताच समोर अंधारात अस्पष्ट दिसणाऱ्या झाडाच्या काळ्या आकृतीकडे वघत सिल्व्हरने 'वारबुडा' असा खुणेचा शब्द मोठ्यांदा उच्चारला. त्यावरोवर लगेच कंदिलाच्या प्रकाशाची चमक समुद्रावरून आमच्या दिशेनं येत असलेली मला दिसली. काही क्षणातच एक होडी आम्ही उभे होते त्या जागेपासून सहा फुटांवर येऊन थांबली. तेव्हा त्या होडीतील माणसाने एक हात होडीच्या नाळेवर ठेवून व दुसऱ्या हाताने कंदील वर धरून विचारले, 'कोण मिस्टर सिल्व्हर का?' असं बोलणारा माणूस काळा, उंच व तगडा आहे. असे मला त्या कंदिलाच्या प्रकाशात दिसले.

तेवढ्यात त्या माणसाने दुसरा प्रश्न केला, 'तुमचे काम फत्ते झाले का?' 'थोडा धीर धर, फ्रँक!' सिल्व्हर थंडपणे म्हणाला. 'कॅप्टनशी नेहमीच आदबीनं बोलत जा. लक्षात ठेवा!' असे फ्रँकला चमकावून सिल्व्हरने मला उचलून होडीत वसविले, नंतर तो माझ्या जवळच वसला. मग फ्रँकने होडीत उडी घेतली. आणि लगेच तो ती जहाजाच्या दिशेने वलहवू लागला, मी फार कष्टी झालो होतो. पण सुटकेची आशा बाळगीत, धीर धरून शांत बसलो होतो. अखेर होडी जहाजाजवळ पोहोचली. आणि माझी सुटकेची आशा पार मावळली.

फ्रँकने मला वगलेत धरून जहाजावर नेले, लाटांच्या तडाख्यांनी हेलकावणाऱ्या जहाजावर इकडे तिकडे धावपळ करणारे खलाशी एकमेकांच्या अंगावर खेकसत होते.

आतापर्यंत तर मी कधीच एवढा भीतीनं गारठून गेलो नव्हतो. फ्रँकने लाथ मारून एका खोलीचे दार उघडले. त्यावेळी मी फ्रँकशी झगडलो. पण त्याच्या बुटाच्या लाथेने मला थेट आतील भिंतीवर नेऊन आदळले. दुसऱ्याच क्षणी त्या खोलीचे दार बंद होऊन त्याला बाहेरून खीळ घातल्याचा आवाज माझ्या कानी पडला, आणि मी मूर्च्छित होऊन पडलो.

माझी मूर्च्छा किती वेळ टिकून राहिली याची मला कल्पना नाही. पण मी जेव्हा शुद्धीवर आलो तेव्हा आपण समुद्रातून वेगाने प्रवास करणाऱ्या जहाजाच्या अरुंद अंधाऱ्या आणि दुर्गंधीयुक्त अशा पुढच्या भागात आहोत असे मला आढळले. माझ्या डोक्यापासून एकदोन फूट उंचीवर असलेल्या तक्तपोशीत एक गोल भोक होते. तेथून थोड्या प्रकाशाबरोबर थोडी हवाही माझ्या कैदखान्यात येत होती. डेकवर काय चालले आहे त्याचा कानोसा घ्यावा म्हणून मी रांगतच त्या भोकाकडे जाऊ लागलो. तेवढ्यात माझ्या मागे काही हालचाल झाली आणि कोणीतरी कण्हण्याचा आवाज माझ्या कानी पडला. त्याबरोबर मी चमकून मागे वळून पाहिले. तेव्हा तेथील मंद प्रकाशात मला आणखी एक दुर्दैवी कैदी तेथे असल्याचे दिसले. त्याच्या डोक्यावरले भरदार केस सुकलेल्या रक्ताने माखलेले होते. सडपातळ अशा त्या माणसाच्या हातापायांत बेड्या होत्या. त्याची अवस्था मोठी दयनीय दिसत होती.

तो माणूस माझ्याकडे बघत म्हणाला, 'अरेरे, माझ्यासारखं तुला या दुष्ट चाच्यांनी क्रूरपणे वागविलेलं दिसतंय.

तुझ्यासारख्या लहान मुलावर अशी वाईट वेळ यावयास नको होती. पण तू इथं कसा ?' असे त्याचे प्रेमळ व आपुलकीचे शब्द ऐकून माझे हृदय भरून आले. मी रांगतच त्याच्याजवळ गेलो. मला पाहताच भ्याल्याप्रमाणे तो कातर आवाजात उद्गारला, 'कोण जिम ! भूत होऊन आलास की काय तू इथं !' 'नाही, मी कोणी भूत नाही,' मी म्हणालो, 'माझं नाव जॅम हॉकिन्स. टॉरव्हेना हॉल येथील जेम्स हॉकिन्स यांचा मी मुलगा.' 'अस्सं !' असे उद्गारून त्या माणसाने माझा हात पकडला. आणि तो माझ्याकडे उत्सुकतेने पाहू लागला. त्यावेळी त्याच्या चेहऱ्यावर जुन्या जखमेचा एक वण माझ्या नजरेस पडला.

तो माणूस पुढे बोलू लागला. 'कोणे एकेकाळी माझ्या व तुझ्या वडिलांची चांगली ओळख होती. ते तुझ्याएवढे होते तेव्हा मी त्यांच्यावरोवर जलप्रवास केला आहे. पण तू इथं का व कसा आलास ?' तेव्हा जॉन सिल्व्हर टॉरव्हेना येथे आल्यापासून ते त्याने मला या जहाजावर घेऊन येईपर्यंतची सर्व घडलेली हकीकत त्याला सांगितली. माझे सांगणे संपताच तो म्हणाला, 'जॅमी, माझ्यावर विश्वास ठेव. आता या संकटकाळी आपण एकमेकास साहाय्य केले पाहिजे. माझं नाव एब्रहॅम ग्रे. बऱ्याच वर्षांपूर्वी हिस्पॅनिओला जहाजावर मी खलाशी होतो. त्यावेळी जहाजाचा कॅप्टन स्मॉलेट होता. त्या जहाजावर तुझे वडील नोकरीस होते. तेव्हा ते तुझ्याएवढेच होते. आणि आता हातापायांत बेड्या घातलेला असा मी खरोखर या बारबुडा जहाजाचा

मालक व कॅप्टन आहे. ' असे म्हणून ग्रे आपल्या दुर्दैवाची कहाणी मला सांगू लागला.

तो म्हणाला, ' दूरचा जलप्रवास करून घराकडे परत येताना माझ्या जहाजावरचे खलाशी आजारी पडले. म्हणून वेस्ट इंडीजमधील सेंट किट बंदरात जहाज नेण्याचे मी ठरविले. तेथे जॉन सिल्व्हर मला भेटला. त्याच्याबद्दल मला आलेला कटू अनुभव लक्षात घेऊन मी त्याच्यापासून दूर राहण्याचे ठरविले. जहाजाची दुरुस्ती, अन्नपाण्याची साठवण, आजारी खलाशाजागी दुसऱ्या खलाशाची नेमणूक, या कारणामुळे माझा तेथील मुक्काम वाढला. त्या अवधीत सिल्व्हरने माझ्याशी बोलण्याचा तीनचार वेळा प्रयत्न केला पण मी त्याच्याकडे दुर्लक्ष केले. अखेर सौजन्य म्हणून मी त्याच्याशी बोललो, तो मला म्हणाला, साहसार्थ भटकण्याचा मला आता फार कंटाळा आहे. कृपा करून तुमच्या जहाजावर मला खलाशाचं काम दिलं तर मला मायदेशी जाणं शक्य होऊन, तिथे माझं उरलेलं आयुष्य शांततेत घालविता येईल.' पूर्वीची मैत्री लक्षात घेऊन त्याची अशी विनंती मी मान्य केली. पण त्याचे बोलणे खरे मानण्यात मी केवढा मूर्खपणा केला ते मला नंतर कळले. जहाजावर भरती केलेल्या खलाशांपैकी निम्मे सिल्व्हरचे हस्तकच होते. ते एकेंकाळी समुद्रावरचे लुटारूच होते. किट बंदर सोडून आमचा सुमारे शंभर मैलांचा प्रवास पार पडल्यावर सिल्व्हरने आपले खरे स्वरूप प्रकट केले. तो मला म्हणाला, ' आता यापुढं या जहाजाची हालचाल माझ्या आज्ञेनं होईल.' तेव्हा त्याला मी आणि माझ्या सहकाऱ्यांनी विरोध करताच

मोठी लढाई झाली. जहाजावरचे मजले रक्ताने लाल झाले. अखेर मी माझ्या चार एकनिष्ठ सहकाऱ्यांसह बंदिवान झालो. माझ्या जहाजाचे आधिपत्य सिल्व्हरकडे गेले. आणि चाच्यांचे 'जॉली रोजर' नावाचे निशाण डोलकाठीवर फडकू लागले.'

एवढे बोलून ग्रे हळूच उठून ताठ बसला, आपल्या रक्तलांछित शर्टच्या त्याने गुंड्या लावल्या, आणि बोटांनी केस विंचरून तो पुढे म्हणाला, 'मोठी घनघोर लढाई झाली जॅमी. पण आम्ही ती हरलो. आता इथून सुटकेची संधी आपणांस मिळेल का? तुला काय वाटतं?' 'खरं सांगू कॅप्टन, आता मला फार भूक लागलीय.' असे माझे शब्द ऐकून तो माझ्याकडे वघून हसला. आणि प्रेमाने माझे डोके कुरवाळीत मला म्हणाला, 'खरंच, आपण दोघं फार मोठ्या संकटात आहोत. यावेळी आपण धीर सोडता कामा नये!'

त्याचवेळी दारावरचा अडसर मागे खेचल्याचा आवाज झाला. त्यावरोवर जमिनीवर लोळण घेऊन कॅप्टन ग्रे कण्हत स्फुंदत राहिला. लाथेने दार खाडकन् उघडले गेले. आणि आत येणारा व्लॅक फ्रँक मला दिसला. चटकन पुढे येऊन त्याने माझी बकोटी धरली. व मला उठवीत तो म्हणाला, 'पोरा, चल तुला मिस्टर सिल्व्हरनी बोलावले आहे.' तेथून जाताना ग्रेचा खांदा दाबून मी फ्रँकबरोबर सूर्यप्रकाशित डेकवर गेलो. शिडात भरलेल्या वाऱ्याने फेसाळ लाटांवर स्वार झालेले जहाज वेगाने पुढे जात होते. उंच लाटांच्या माथ्यावरून जहाजाचे खालीवर होणे मला चांगलेच जाणवत होते. समोर उंच डोलकाठीच्या टोकाला निळ्या आका-

शाच्या पार्श्वभूमीवर 'जाँली रोजर' नावाचे काळे निशाण फडकत होते.

'ये रे माझ्या छोट्या दोस्ता,' 'जणू काही मी जिवलग मित्रच अशा थाटात जहाजाच्या मागील वाजूस ताठ उभा राहिलेला सिल्व्हर म्हणाला, 'ये. इकडं माझ्या-पाशी ये. आणि झालं गेलं विसरून जाईन, असं माझ्याशी हस्तांदोलन करून म्हण.' फ्रँकने ओढतच मला सिल्व्हरकडे नेले. तेव्हा आजूबाजूच्या खलाशांच्या रागीट नजरांची पर्वा न करता मी मोठ्या धिटार्ईने ताठ मान करून सिल्व्हर-पुढे स्तब्ध उभा राहिलो. सिल्व्हर पुढे म्हणाला, 'हे पाहा जॅमी, मी काही तुझा शत्रू नाही, मी तुला मित्रच समजतो, तुझे दुर्दैव, म्हणूनच तू माझ्या इच्छित कार्यात आडवा आलास त्याबद्दल मला तुला शिक्षा करायची नाही. या जहाजावर तू स्वतंत्रपणे कुठंही हिंडू फिरू शकतोस. फक्त माझीच आज्ञा तू पाळायचीस. तुझ्या जेवणा-खाण्याची व्यवस्था माझ्या खोलीतच होईल. खजिन्याच्या बेटाचा जर आपणास शोध लागला तर तिथे मिळेल त्या संपत्तीचा तुझा वाटा तुला मिळेलच. समजलं !'

'होय, कॅप्टन सिल्व्हर,' मी म्हणालो, 'तुमची आज्ञा मला मान्य आहे.' असं बोलल्याशिवाय मला गत्यंतरच नव्हते. सिल्व्हर एवढा हुषार व दगलवाज होता की स्वतःच्या जीवितरक्षणार्थच नव्हे तर ग्रे आणि त्याचे सहकारी यांचे प्राण वाचविण्यासाठीसुद्धा आपण मोठ्या युक्तीने आणि सावधपणे वागले पाहिजे याची मला जाणीव होती. 'शाबास; खरंच चांगला मुलगा आहेस तू !' सिल्व्हर

म्हणाला, 'मला वाटलंच होतं की माझं म्हणणं तू मान्य करणार म्हणून.' असे म्हणून त्याने माझ्या खांद्यावर हात ठेवला. त्याचवेळी डेकवरून भरारी घेत असलेला एक भुऱ्या रंगाचा पोपट सिल्व्हरच्या खांद्यावर येऊन बसला. तेव्हा माझ्याकडे वघत सिल्व्हरने त्या पोपटाला विचारले, 'काय रे, माझ्याजवळ उभ्या असलेल्या या छोट्या दोस्ताला तू ओळखतोस का ? कोणं आहे तो ?' असे सिल्व्हरचे शब्द ऐकून त्या पोपटाने आपल्या पिवळ्या डोळ्यांतील दुष्ट नजर माझ्यावर रोखली, आणि 'बोऽअँय, बोऽअँय' असे मोठ्यांदा किंचाळून तो बराच वेळ खिदळत राहिला.

सिल्व्हरने भरती केलेले खलाशी नवशिके व आज्ञापालनाच्या कामी नाखूष होते. त्यामुळे प्रवास फारच मंद गतीचा व कंटाळवाणा झाला होता. खलाशांच्या कामातील दिरंगाई व चुका यामुळे रागावलेल्या सिल्व्हरने अखेर कॅप्टन ग्रेच्या चार सहकाऱ्यांना बंधमुक्त केले व त्यांना जहाजावर काम दिले. ते खलाशी आपल्या कार्यात निष्णात असल्याने ताबडतोब जहाजाच्या गतीत सुधारणा झाली. त्यांच्यावर सिल्व्हरच्या हस्तकांची करडी नजर होतीच.

सिल्व्हरच्या मर्जीत राहण्याची माझी बतावणी चालूच होती, जहाजावर वाटेल तिकडे जाण्यास मला जरी स्वातंत्र्य होते तरी माझ्या हालचालींवर कधी फ्रँक तर कधी व्हेल किंवा जॉन्सन या सिल्व्हरच्या खास माणसांची नजर असायची. ते सिल्व्हरचे पहारेकरी कुत्रेच होते. त्यामुळे मला नेहमी दक्ष राहावे लागे. सिल्व्हरची जरी साठी उलटली होती तरी तो एखाद्या तरुणालाही लाजवील अशा तडफेने

आणि गतीने तो जहाजावर सर्वत्र संचार करी. आता त्याचा मी आवडता झाल्यामुळे जणू कॅप्टनचा मुलगा असल्याप्रमाणे मला जहाजावर मानाचे स्थान प्राप्त झाले होते. ग्रेला जिवंत ठेवण्यात सिल्व्हरचा काय हेतू होता कोणास ठाऊक ! जहाजाच्या भटान्याचा एक पंधरा वर्षांचा बुद्धू मुलगा दररोज ग्रेला अन्नपाणी नेऊन देत असे. त्याच्याशी मी दोस्ती केली. त्यामुळे ग्रेला संध्याकाळचे जेवण नेऊन देण्याचे काम त्याने माझ्यावर सोपविले. पण आपणाकडे कोणाचे लक्ष नाही हे पाहूनच मी ते काम करू लागलो. त्यामुळे कॅप्टन ग्रेची व माझी रोज गाठभेट होऊ लागली.

पुढे एके दिवशी सिल्व्हरने आपल्या लाडक्या पोपटाचा वाढदिवस साजरा करण्याचे ठरविले. त्यानिमित्त

त्याने रमचे एक मोठे पिंप उघडण्यास परवानगी दिली होती. मग काय सर्व खलाशी रम पीत मोठ्या आनंदाने नाचू लागले. सिल्व्हर आपल्या पोपटापाशी बसला होता.

कॅप्टन ग्रेचा विश्वासू सहकारी बाँव लेन याच्या हातात जहाजाचे सुकाणू होते. व्हेल तेथेच होता. तेव्हा माझ्याकडे कुणाचेच लक्ष नाही असे दिसताच मी जहाजाच्या कोठीतून एक मोठी कानस चोरली. आणि ती कॅप्टन ग्रेला नेऊन दिली. तेव्हा ग्रे म्हणाला, 'फार चांगलं काम केलंस तू, छोट्या मित्रा ! आता आपण स्वतंत्र होण्याच्या मार्गावर पहिलं पाऊल टाकलं असं समजायला हरकत नाही. यापुढचं काम मात्र कठीण आहे. ते पार पाडण्याचे धैर्य तुझ्या अंगी आहे ना ?' 'होय,' मी म्हणालो, 'मला शक्य होईल तेवढं काम मी चांगल्याच रीतीनं करीन.'

रात्र चांदणी होती. सभोवतालचा समुद्र शांत होता. आमचे जहाज संध्य गतीने पुढे चालले होते. ग्रे मला म्हणाला 'या लोकांनी आताच कुठं खाण्यापिण्याला सुरुवात केली आहे. ते पिऊन चांगले तर्रं झाले म्हणजे आपण पुढील काम हाती घेऊ. जहाजावरील शस्त्रागार कुठं आहे ते माहित आहे का तुला ?' 'होय. पण ते कुलूपबंद आहे. मी म्हणालो, 'शिवाय इथं रात्रदिवस पहारेकरी असतो.' आम्ही बोलत होतो. आणि ग्रेच्या हातापायातील बेड्या कानशीने तोडण्याचे काम त्वरेने चालले होते. जहाजावरील मुख्य केविनच्या मागच्या वाजूच्या खोलीत शस्त्रे ठेवली होती. किल्ल्यांचा मुख्य जुडगा सिल्व्हरकडे होता. पण तसल्याच किल्ल्यांचा दुसरा जुडगा केविनमधील एका नकाशांच्या पेटीत असल्याचे कॅप्टन ग्रेने सांगितले होते. त्याची कल्पना जहाजावरील कुणालाही नसणार असे मला खात्रीने वाटले. तेव्हा तो किल्ल्यांचा जुडगा काढून घेणे आणि पहारेकऱ्याची

नजर चुकवून शस्त्रागारातली आवश्यक तेवढी पिस्तुले दारुगोळ्यासह घेऊन कॅप्टन ग्रेच्या हबाली करणे ही दोन महत्त्वाची कामे आता मला करावची होती.

रात्र वाढू लागली, तसा मेजवानीला चांगलाच रंग चढला. रम पिऊन झिगलेले खलाशी आपल्या भसाड्या आवाजात गाऊ लागले. ओरडू लागले. नंतर त्यांच्यांत भांडणे सुरू झाली. पण सिल्व्हरने त्या भांडणाचा कडक रीतीने बीमोड केला. त्या अवधीत मी डेकवरून दोनदा फेऱ्या मारल्या. पण कुणाचेही लक्ष माझ्याकडे नव्हते. दुसऱ्या फेरीच्या वेळी मी पेटीतील किल्ल्यांचा जुडगा काढून घेतला. तीन पहारेकरी, सुकाणूधारक, आणि टेहेळ्या अशा फक्त पाच माणसांनी मात्र रम घेतलेली नव्हती. त्या पाचांपैकी दोघे ग्रेचे सहकारी आहेत हे पाहून मला मोठे समाधान वाटले.

अखेर जहाजावरील गोंगाट संपून सर्वत्र शांतता पसरली. एकामागून एक प्यालेले खलाशी झोपले. काही जण आपल्या झोपण्याच्या जागेकडे गेले तर बाकीचे डेकवरच इकडे तिकडे अस्ताव्यस्त पसरले. सिल्व्हर रम पिऊनसुद्धा चांगला शुद्धीवर राहिला होता. त्याने जहाजावरून एक फेरी मारली. आणि नंतर तो आपल्या केबिनकडे निघून गेला ते पाहताच मी कॅप्टन ग्रेच्या कैदखान्याचे दार उघडून त्याला बाहेर येण्याची खूण केली. तेव्हा तो हळूच उठला. आणि स्वतःचा तोल सावरीत सावकाश बाहेर आला. त्यावेळी त्याच्या बेड्या खळकन आवाज करीत डेकवर पडल्या. आपले सामर्थ्य एकवटण्यासाठी व समुद्रावरील रात्रीच्या

थंड व निर्मळ हवेचा आस्वाद घेण्यासाठी ग्रे काही वेळ माझ्या खांद्यावर हात ठेवून स्तब्ध उभा राहिला.

नंतर खांदी सरळ करून त्याने त्या जहाजाच्या कॅप्टनला साजेसे पुढे पाऊल टाकले. व तो म्हणाला, 'जॅमी, खरोखर तू उत्कृष्ट कामगिरी पार पाडलीस. आता आपण लवकरच सिल्व्हरच्या टोळीचा चांगला समाचार घेऊ.' आम्ही डेकवरून हळूहळू चालत जहाजाच्या दुसऱ्या टोकापाशी गेलो. झिगून पडलेल्या एकाही चांच्याची आम्ही झोपमोड केली नाही. पण जाता जाता कॅप्टनने हळूच एका खलाशाच्या कमरपट्ट्यातील एक रुंद पात्याची तलवार काढून घेतली, आणि मीही एक मोठा सुरा हस्तगत केला. रात्र संपून पहाट होऊ लागली होती, ही गोष्ट आमच्याही लक्षात आली नव्हती. गाढ झोपलेल्या पहारेकऱ्याला ओलांडून आम्ही शस्त्रागारापाशी गेलो. तेव्हा कॅप्टन ग्रे म्हणाला, 'आता मात्र आपण घाई केली पाहिजे. आतापर्यंतचे काम विनबोभाट पार पडले. यापुढे येईल त्या संकटाला तोंड देण्यास आपण तयार राहिले पाहिजे. यापूर्वी कधीही माझ्या हातून जहाज गमावले गेले नाही. आता हे बारबुडा जहाजच नव्हे तर माझा प्राणसुद्धा मी गमावणार नाही !'

आम्ही एक मिनिटभरच शस्त्रागारात होतो. त्या अवधीत आम्ही दोघांनी आपल्या प्रत्येक हातात एकेक पिस्तुल घेतले. आणखी एक माझ्या कमरपट्ट्यात खोचले आमचे खिसे आम्ही दारुगोळ्यांनी भरून घेतले. हल्ल्याचा वेत कॅप्टनने आखला. नंतर आम्ही प्रथम उजळ माथ्याने सुकाणूघराकडे गेलो. सुदैवाने बाँब लेन या कॅप्टनच्या सहका-

च्याच्या हाती सुकाणू होते. लेनच्या खांद्यावर हात ठेवून कॅप्टन त्याला म्हणाला, 'ठीक आहे लेन, तुझे काम चालू दे. जहाजाचा मार्ग योग्य आहे. यापुढे माझीच आज्ञा पाळा-वयाची. वरं का !'

आपल्या कॅप्टनला तेथे पाहून लेन जेवढा आश्चर्य-चकित झाला तेवढाच तो आनंदितही झाला. तेवढ्यात कॅप्टनची नजर डोलकाठीकडे गेली, तेव्हा तो मला म्हणाला, 'आता त्या काळ्याकुट्ट निशाणाखाली या जहाजाचा प्रवास नको. 'जॅमी, ते निशाण खाली उतर !' असे कॅप्टनचे शब्द ऐकून मी मोठ्या आनंदाने, झोपलेल्या चांच्यांच्या अंगांवरून उड्या मारीत डोलकाठीपाशी गेलो आणि ते निशाण सरकन खाली ओढले. नंतर त्याचा चोळामोळा करून मी ते समुद्रात फेकून दिले. ते पाण्यात पडताच मी मोठ्या आनंदाने आरोळी ठोकली. त्या आरोळीच्या आवाजाने शत्रुपक्षाला धोक्याची सूचना दिली. डेकवर झोपलेला एक चांचा ताड-कन् उठला. तो मोठ्यांदा ओरडला व आपली तलवार घेऊन धडपडत माझ्या दिशेने धावला.

पण माझ्या पिस्तुलातून सुटलेल्या एकाच गोळीने त्याला मध्येच थोपविले. त्याने आपले हात उंचावले. आणि तो धाडकन खाली माझ्या पायाशी कोसळला. 'जॅमी' अशी कॅप्टनची हाक माझ्या कानावर आली. पण जहाजाच्या मागील बाजूच्या जिऱ्याला पाठ देऊन मी माझ्या हातातील एका पिस्तुलाच्या धाकाने पुढे आलेल्या तीन सशस्त्र खला-शांना थोपवून धरले होते. माझ्या दुसऱ्या हातातील पिस्तुल झाडून यी फ्रॅंकला जखमी केले. तेव्हा वेदनेने ओरडत तो

आडोशाला पळाला. नंतर मी त्वरेने कॅप्टनच्या शेजारी जाऊन उभा राहिलो.

संतप्त खलाशांचा आरडाओरडा आणि गोंधळ चालू असतानाच केबिनचा दरवाजा खाडकन उघडला गेला. आणि सिल्व्हरची गर्जना माझ्या कानी पडली, 'कोण ग्रे ? ताबड-तोब तू तुझ्या कैदखान्याकडे चालता हो !' यापुढे आणखी काही बोलण्याची लेनने त्याला संधीच दिली नाही. त्याने सूकाणू-घरातून थेट सिल्व्हरच्या अंगावर उडी घेऊन त्याच्या खांद्यांना जबरदस्त पकड घेतली, व त्याच्यासह तो डेकवर आडवा पडला. लेनच्या पकडीतून सुटण्याची सिल्व्हरने खूप धडपड केली. पण लेन वळकट व चपळ असून सिल्व्हरपेक्षा तीस वर्षांनी लहान होता.

आता सुकाणूवर कोणाचेच नियंत्रण नसल्यामुळे ते इकडे तिकडे हेलकावे खाऊ लागले. त्यामुळे जहाजाचा मार्ग बदलला. पण तडफदार व प्रसंगावधानी ग्रेने हातातली रोखलेली पिस्तुले तशीच धरून आपल्या बाहूंनी सुकाणूला आधार दिला. त्यामुळे ते स्थिर राहिले. आणि जहाज पूर्व-वत मार्गावर आले. लेनने सिल्व्हरला खेचून केबिनच्या भिंतीशी डांबून ठेवले होते. आमच्या हातातील रोखलेल्या पिस्तुलाकडे भयग्रस्त नजरेने वघत सिल्व्हरचे भाडोत्री चांचे संतापाने मूग गिळून चौफेर उभे होते. सिल्व्हर आमच्याकडे वघून मोठ्यांदा हसला. आणि म्हणाला, 'वा, खाशी युक्ती ! फारच छान ! सुदैवी माणसांनी जास्त रम पिऊ नये हे खरच आहे. नाही का कॅप्टन ग्रे ! तोच आपला नेहमीचा दोष आहे. जाऊ दे. आता सांग तुझं काय म्हणणं आहे ते !'

सिल्व्हरकडे हुंकूनही न वघता ग्रे म्हणाला, ' एवढंच की, तुम्ही सर्वांनी आपली शस्त्र खाली ठेवायची. तुम्ही जशी मला अत्यंत वाईट वागणूक दिली, तशी तुम्हाला न देण्याची मी हमी देतो. आणि न्याय्य चौकशीसाठी तुम्हा सर्वांना इंग्लंडला घेऊन जातो. ' असे ग्रेचे शब्द कानी पडताच सर्व खलाशांत संतापाची लाट उसळली. सिल्व्हर मात्र काही बोलला नाही फक्त हसला. त्याचवेळी जहाजाचा टेहळ्या ओरडला, ' जमीन हो जमीन ! ' तेव्हा डेकवर घाईने पळण्याचा आवाज झाला. आमच्या पश्चिमेला असलेले धुके विरळ होत जाऊन विरले आणि उगवत्या सूर्य प्रकाशात सरळ आमच्या समोर, जवळ आणि स्पष्ट असे एक लांब व उंचवट्याचे बेट दिसले. मी उभा होतो तेथून मला त्या बेटाचा आकार सहजतेने दिसला. यापूर्वी बाबांनी सांगितल्याप्रमाणे ती भुरक्या रंगाची झाडी, उघड्या टेकड्या, उंच झाडे, झुडपांमधून इकडे तिकडे पसरलेले पिवळ्या शेतीचे पट्टे ही सर्व मला दिसू लागली. एकंदरीत त्या बेटाचे स्वरूप भेडसावणारेच होते.

सिल्व्हर मोठ्यांदा हसला आणि म्हणाला, ' कशाला इंग्लंडला जायचं ? फासावर लटकण्यासाठीच ना ! ' तेव्हा खलाशात थोडी हालचाल झालेली दिसताच त्यांच्यावर पिस्तुले रोखून उभा असलेला ग्रे जरबेने म्हणाला, ' जो कोणी आपल्या जागेवरून हल्लेल तो माझ्या पिस्तुलातील गोळीचे निशाण वनेल. ' असे ग्रेचे शब्द ऐकताच चोहीकडे शांतता पसरली. सूर्य हळूहळू वर येऊ लागला. आणि जहाज बेटाकडे जाऊ लागले. ग्रे गंभीर स्वरात मला म्हणाला,

‘ ज्याच्याबद्दल तू इतके दिवस ऐकून होतास तेच हे खजिन्याचे बेट ! ते पुन्हा माझ्या दृष्टीस पडलं नसतं तर फार वरं झालं असतं. त्याच नुसतं दर्शनच घातकी व हालअपेष्टांना कारणीभूत होणारं आहे ! ’

३

खजिन्याचे बेट

समुद्रपृष्ठभागावरून भरारत जाणाऱ्या एखाद्या पक्षाप्रमाणे बारबुडा त्वरेने बेटाकडे चालले होते. एवढा वेळ जहाजावर पसरलेली शांतता सिल्व्हरच्या आवाजाने भंग पावली. जणू काही आपण नवलपूर्ण असे काही बोलतो आहो, अशा आविर्भावानं तो मोठ्या खुशीत म्हणाला, ‘वस्तुस्थिती म्हणजे वस्तुस्थिती आणि पिस्तुले म्हणजे पिस्तुले ! तुझी जीत झाली आहे. एब्रहॅम ग्रे. त्याचं कारण म्हणजे तुझ्याजवळ उभा राहिलेला तो हुषार छोकरा. त्यानंच तुझं दैव उदयाला आणलं ! ’ आतापर्यंत कलाटणी घेत गेलेल्या प्रसंगांनी मला आनंदित केले होते. आणि माझ्या साहसावर मी खूष होऊन गेलो होतो. वाढत्या सूर्यप्रकाशात सुखदायक ऊब होती. आणि माझ्या हातातील पिस्तुले स्थिर होती. सिल्व्हर माझ्याकडे बघून हसला. नंतर कॅप्टन ग्रेकडे बघत तो म्हणाला, ‘ कॅप्टन, मला असं वाटतं की आता आपण एकमेकास मान्य होईल असं काहीतरी ठरवावं. मी असं वचन देतो की, ’— ग्रे मध्येच म्हणाला, ‘ तुझ्या शब्दाला

किंमत नाही. आणि मला तुझ्याशी काही सौदाही करावयाचा नाही.' असे ग्रेचे शब्द ऐकून सिल्व्हरच्या चेहऱ्यावरचे हसू मावळले. तो गप्प बसला. त्याचा पोपट मात्र चटकन् उडून त्याच्या खांद्यावर येऊन बसला.

त्या बेटाच्या दक्षिणेकडे जे एक छोटे बेट होते, त्याच्या किनाऱ्याकडे जहाज चालले होते. किनाऱ्याजवळची झुडपे आणि त्यांच्याही पलीकडे असलेल्या अरण्याच्छादित टेकड्या आता मला स्पष्ट दिसत होत्या. किनाऱ्यावर आदळणाऱ्या लाटांचा आवाज माझ्या कानी पडत होता. तेवढ्यात एका-एकी माझ्या पाठीवर एक जोराचा प्रहार झाला त्यामुळे तोल जाऊन मी पुढे पडलो. माझ्या हातातील पिस्तुले धाडकन् डेकवर पडली. चटकन् उठून मी माझ्या शत्रूशी झुंजण्यास गरकन् वळलो. पण तो माझ्यापेक्षा जास्त चपळ व बलिष्ठ असल्याने त्याच्या हाती मी असाहाय झालो. तो शस्त्रागाराचा पहारेकरी होता. ज्याक्षणी माझ्यावर प्रहार झाला. त्याचक्षणी कॅप्टन ग्रेदेखील एका जबरदस्त प्रहाराने खाली कोसळला होता. त्याचा हल्लेखोर फ्रँक होता. त्याची आणि कॅप्टनची चांगलीच झुंज चालली होती. आमची नजर चुकवून निसटलेल्या फ्रँकने शस्त्रागारापाशी झिंगून पडलेल्या पहारेकऱ्याला सावध करून आपल्या मदतीला घेतले होते. अशी आता माझी खात्री झाली.

आता डेकवर चांगलीच धुमश्चक्री चालली होती. शत्रुपक्षाचे मनुष्यवळ आमच्यापेक्षा दसपट होते. फ्रँकवर नजर ठेवली नाही, ही आमची फार मोठी चूक झाली. पण त्या एकाच चुकीने आमचा शहाणपणा व धैर्य ही दोन्ही

निष्फळ ठरली. आणि आमच्या नाशाचा प्रयत्न करण्याची संधी शत्रूला मिळाली. सुकाणू ज्याच्या हाती होते तो बॉवलेन केबिनच्या भिंतीला पाठ देऊन पाच सहा चांच्यांशी झुंजत होता. वाजूच्या कोपऱ्यात कॅप्टन ग्रेने आपल्या एका हातातील तलवार व दुसऱ्या हातातील सुरा यांच्या बळावर वऱ्याच चांच्यांचा हल्ला थोपवून धरला होता. खालच्या जिऱ्यावर आमच्या दोन वीरांची दुसऱ्या एका टोळीशी घनघोर लढाई चालली होती.

एवढा वेळ लपून बसलेला व्हेल आता डेकवर येऊन आपल्या कर्कश आवाजात हुकूम देऊ लागला. पण त्याच्याकडे कुणाचेही लक्ष नव्हते. अखेर बॉवच्या पकडीतून केव्हाच सुटलेल्या सिल्व्हरने चटकन पुढे होऊन दोन जवरदस्त ठोशांतच जिऱ्यावरची झुंज संपुष्टात आणली. त्याने स्वतः बॉवशी झुंजून त्याला नमविले. मला पकडून भटान्याच्या मुलाच्या ताब्यात देण्यात आले. तो तर मला दोन तीन ठोसे देण्यात फारच उत्सुक दिसला. एकटा ग्रे मात्र हल्लेखोरांशी अजूनही झुंजत होता. त्याने आपल्या तलवारीने आणखी एका हल्लेखोराला डेकवर लोळविले.

तेवढ्यात टेहळ्या पुन्हा एकदा मोठ्यांदा ओरडला. दुसऱ्या क्षणी एकाएकी बसलेल्या एका फार मोठ्या धक्क्याने जहाज जोराने हादरले. आणि काड्काड् असा आवाज होऊन जहाजाच्या दोन्ही बाजूंना तडे गेले. त्याच क्षणी सिल्व्हर भीतियुक्त स्वरात ओरडला; 'अरे बापरे, जहाज खडकावर आदळले की!' जहाजाला बसलेल्या जोराच्या हादऱ्याने तोल जाऊन मी खाली पडलो. चोहीकडे आता कमालीचा

गोंधळ माजला होता. ती संधी साधून मला पकडलेल्या पोरट्याला मी दोनचार ठोसे मारून माझी मुक्तता करून घेतली. व जहाजाच्या दुसऱ्या बाजूकडे धावलो. तेव्हा उपसागराच्या तोंडाशी असलेल्या एका खडकावर जहाज स्थिरावले आहे असे मला दिसले. समुद्रावरून एकामागून एक वेगाने येणाऱ्या लाटा जहाजाच्या बाजूवर आणि खडकावर आदळत होत्या. पण जमिनीच्या बाजूस असलेले पाणी मात्र निळेभोर आणि शांत होते.

मला चांगले पोहायला येत होते. ही ईश्वराची कृपाच होती. मी कॅप्टनला मोठ्यादासाद घातली. आणि खडकावर फुटणाऱ्या लाटांच्या पलीकडे असलेल्या स्वच्छ आणि खोल पाण्यात जहाजावरून उडी मारली. नंतर काही अंतरावर असलेल्या उपसागरी किनाऱ्याकडे झपाझप पोहत निघालो. मागे जहाजावर मोठी आरडाओरड झाली. व समुद्रात उडी मारून माझ्या दिशेने कुणी तरी पोहत येत असल्याचा आवाज माझ्या कानी पडला. तेव्हा सिल्व्हरचे गुंडच माझा पाठलाग करीत आहेत असे वाटून मी कमरपट्ट्यातील सुरा हाती घेऊन तयार झालो. तेवढत 'घाबरूनकोस !' असे कॅप्टन ग्रेचे शब्द माझ्या कानी पडले. मी मोठ्या आनंदाने मागे वळून पाहिले. तेव्हा ग्रेच्या मागे आमच्याशी एकनिष्ठ असलेले आणखी दोघेजण पोहत येत असलेले मला दिसले. जहाजावर चाललेल्या आरडा ओरड्याबरोबर बंदुका झाडण्याचा आवाज ऐकू आला. त्यातून सुटलेल्या गोळ्यांनी आमच्या भोवतीचे पाणी उसळले. त्याक्षणी जवळच एक भयंकर आवाज माझ्या कानी पडला. त्या-

बरोबर मी दचकून मागे नजर टाकली. तेव्हा ग्रेच्या मागून पोहत येणाऱ्या दोघांपैकी एकाला गोळीने टिपले, असे मला दिसले. त्या दुर्दैवी माणसाने आपले हात उंचावले. व त्याच्या सभोवती लाल होत जाणाऱ्या पाण्यात तो दिसेनासा झाला.

दैवाने आमच्याकडे पाठ फिरवली, हे आता मला कळून चुकले होते. सिल्व्हरवरोबर झुंजून यशस्वी होण्याचा आमचा पहिला प्रयत्न अयशस्वी झाला. यापुढे त्या निर्जन बेटावर हालअपेष्टा सोशीत जगत राहणे किंवा सिल्व्हर व त्याचे दुष्ट चांचे दोस्त यांच्या हातून आज ना उद्या मारले जाणे एवढेच आता आमच्या नशिबी होते. कॅप्टन ग्रेचा धीर मात्र खचला नव्हता. त्याच्यावरोबर पोहत येणारा फ्रेड हॅरिसन वीस वर्षांचा एक तरुण खलाशी होता. बारबुडा जहाजातूनच त्याच्या पहिल्या जलप्रवासाची सुरुवात झाली होती. तो धीट आणि सशक्त होता. पुढे त्याचे आम्हाला बहुमोल साहाय्य झाले.

आम्ही जहाजावरून सुटून चाललो आहोत असे पाहून शत्रूने आमच्या दिशेने पुन्हा गोळीवार केला. पण आता आम्ही त्या गोळ्यांच्या टप्प्याबाहेर गेलो होतो. आणि धिमेपणाने पोहत किनाऱ्याकडे निघालो होतो. पण तो सात आठ फूट दूर असतानाच कॅप्टन ग्रेची शक्ती क्षीण होऊ लागली. त्याने मुळीच तक्रार केली नाही. पण स्वच्छ पाण्यात त्याच्या पायाकडच्या वाजूला उमटत जाणारी लाल रेषा मला दिसली. जेव्हा आम्ही पुढणीजवळ पोहोचलो तेव्हा तर त्याला तिच्या पलीकडे असलेल्या झाडापर्यंत चालणेही

कष्टाचे झाले. त्याच्या डाव्या पायाला तलवारीच्या वाराची एक खोल जखम झाली होती. व पुढे पडणाऱ्या त्याच्या प्रत्येक पावलागणिक रक्ताचे थेंव वाळूवर ठिक्कत होते. त्या जखमेच्या वेदना निमूटपणे सहन करणाऱ्या कॅप्टनला मी आणि हॅरिसनने आधार देऊन हळूहळू पुढे चालविले. अशा रितीने जखमी, असहाय आणि निराश झालेल्या आम्ही तिघांनी खजिन्याच्या बेटावर पाऊल टाकले.

आता सूर्य वराच वर आला असल्याने ऊन वाढू लागले होते. आम्ही भुकेलेलो होतो. शिवाय स्वतःचे रक्षण करण्यास असमर्थ होतो. तेव्हा किनाऱ्यावर जास्त वेळ दवडणे आम्हाला परवडणार नव्हते. प्रथम मी आणि हॅरिसनने आपापले शर्ट्स फाडून त्याची एक पट्टी काढली. आणि तिने कॅप्टनची जखम बांधून टाकली. नंतर कॅप्टन म्हणाला, 'छोट्या दोस्तांनो, आपणही त्या लोकांची चांगली जिरवू, जॉन सिल्व्हर अगदी चाट पडेल अशा काही गोष्टी करण्याचा माझा विचार आहे. आपल्यापेक्षा त्याचे मनुष्यबळ जास्त आहे हे मान्य पण आपणास सुरक्षित असा आसरा लाभला आहे. शिवाय आपल्याला आता वेळही भरपूर आहे. आणि जॅमी, तुझे वडोळ खचितच तुझ्या सुटकेसाठी इथं येतील असा मला दृढ विश्वास वाटतो. तसा विश्वास म्हणजे या संकटकाळी धीर देणारे आपलं संरक्षक कवच आहे.'

'पण ते येतील तेव्हा खरे;' मी विचारले, 'तोपर्यंत आपण काय करायचं?' असे जॅमीचे शब्द ऐकून ग्रे म्हणाला, 'इथं तशी काही आपली वार्डट परिस्थिती नाही. आपण फक्त तिघे आणि ते चाळीस लोक, हे खरं आहे. पण आपल्या-

जवळ हिंमत आहे. व आपली डोकी थंड आहेत. याउलट ते लोक गोंधळलेले व भयग्रस्त आहेत. त्यांचा पुढारी जॉन सिल्व्हर हिमती आहे. पण तो एवढा कपटी आणि विश्वासघातकी आहे की तो खचितच आज ना उद्या सर्वांनाच चांगलं फसविण्याचा प्रयत्न करील. आता आपणास या बेटावर प्रथम अन्नपाण्याची सोय पाहिली पाहिजे, या बेटावर खूप रानटी बकऱ्या आहेत. त्यामुळे अन्नाचा प्रश्न मिटेल त्या रानटी प्राण्यांची शिकार करण्यात मोठा आनंद आहे. बरं का जॅमी !'

'पण आपल्याजवळ बंदुका नाहीत !' हॅरिसन म्हणाला. 'आणि मी तर असा विचार करतोय की बकऱ्यापेक्षाही जास्त मोठ्या प्राण्यांच्या शिकारीसाठी आपणास बंदुकीची जरूरी आहे.'

'खरं आहे. तुझं म्हणणं, हॅरिसन !' कॅप्टन म्हणाला, 'त्या मोठ्या शिकारीची मी देखील मोठ्या खुशीनं अपेक्षा करतो. मला वाटतं आपणांस बंदुका मिळतील. व त्या कुठं आहेत ते आहे मला ठाऊक.' एवढे बोलून कॅप्टन हळूच उठून उभा राहिला. पायाला झालेल्या जखमेच्या वेदना त्याला असह्य होत होत्या, हे त्याच्या चालण्यावरून लक्षात येत होते. आमच्यापासून काही अंतर चालून जाताच तो पुन्हा सावकाश खाली वाळूवर बसला. किनाऱ्यावर आम्ही जिथे थांबलो होतो. तेथून खडकात रुतलेले जहाज आम्हाला दिसत होते. आता ओहोटी सुरू झाली होती. त्यामुळे जहाज पुन्हा समुद्रात तरंगत ठेवण्याचा प्रयत्न करण्यात वराच काळ लोटणार होता. हे स्पष्टच होते. जहाजावर काही

हालचाल दिसत नव्हती. तिथे सर्वत्र सामसूम होती. जहाजा-वरून सोडलेली एकही होडी किनाऱ्याकडे येत नव्हती. मला भूक व तहानही लागलेली होती. पण आता अन्न किंवा पाणी केव्हा मिळेल याची कल्पना नव्हती.

तेवढ्यात कॅप्टन उल्हसित स्वरात म्हणाला, 'चला उठा, दोस्तानो, इथं थांबून काही भागायचं नाही. आता आपणास खडकाळ जमिनीवरून व अरण्यातून मार्ग काढीत पुढे वाटचाल करायची आहे.' एवढे बोलून कॅप्टन ग्रे उठून पुढे चालू लागला व त्याच्या मागून मी आणि हॅरिसन निघालो. आम्ही वाळवंट ओलांडून अरण्यात प्रवेश केला. नंतर झाडाझुडपांतून मार्ग काढीत कॅप्टनने आम्हाला वरच्या बाजूस असलेल्या टेकडीवरील एका जुन्या मेढेकोटाकडे नेले. त्यासाठी फ्लिटने निवडलेली जागा खरोखरीच चांगली होती. लाकडी ओंडक्यांनी वनविलेले घर व त्याच्या भोवतालची कुंपणासारखी ओंडक्याची भिंत आज एवढी वर्षे उन्हात, पावसात, वाऱ्यात राहूनसुद्धा कुजलेली नव्हती. पण आता त्याच्या भोवती गवत व झुडपे यांनी गर्दी केली होती जवळच एक झुळझूळ वाहणारा झरा होता. त्याच्याकडे जाण्यास आम्हांला झुडपे तोडून वाट काढावी लागली. झऱ्यापाशी पोहोचताच हातपाय स्वच्छ धुऊन आम्ही पोटभर पाणी प्यालो. तेव्हा आम्हाला खूप हुषारी वाटली.

मध्यान्ह टळल्यावर आमचा बेटावरील प्रवासाचा दुसरा टप्पा सुरू झाला. त्या जुनाट ओसाड मेढेकोटातून आम्ही वाहेर पडलो, तेव्हा कॅप्टन ग्रे म्हणाला, 'हिस्पॅनिओला जहाजावर मी कॅप्टन स्मॉलेटच्या हाताखाली होतो.

तेव्हा सिल्व्हर आणि त्याच्या हस्तकांनी आम्हाला खूप त्रास दिला. त्यांच्यापैकी जास्त बदमाश अशा तिघांना या बेटावरच ठेवून आम्ही येथून जहाज हाकारले. कॅप्टन स्मॉलेट दयाळू होता. त्याच्या आज्ञेने आम्ही त्या तिघांसाठी एका गुहेत खाद्यपदार्थांचा मोठा साठा, काही बंदुका, दारूगोळा, औषधे, काही हत्यारे, एक दोर व एक शीडही ठेवले होते. त्याच गुहेत बेनगनने फ्लिटचा सर्व खजिना दडवून ठेवला होता. अशा त्या गुहेकडेच आता आपण निघालो आहोत. त्या गुहेत आता जरी काही नसले तरीसुद्धा ती आपल्याला सिल्व्हरच्या मारेकऱ्यापासून सुरक्षित ठेवण्यास ती एखाद्या गढीसारखी उपयोगी पडेल. '

एवढे बोलून ग्रे झुडपाळ जमिनीवरून पुढे चालू लागला. आम्ही ही त्याच्यामागून चालू लागलो. सुमारे दोन तास आमची वाटचाल झाली. नंतर आम्ही एका उत्तरीवरीवरून खालच्या मऊ व ओलसर अशा जमिनीवर आलो. तिथे सर्वत्र उंच गवत व अपरिचित झाडे होती. आमच्या पुढे पडणाऱ्या पावलांचा आवाज होताच उंच गवतात पंखांची फडफड झाली. व एका रानटी बदकाने आकाशात झेप घेतली. त्याच्यामागून दुसऱ्या, नंतर तिसऱ्या आणि काही क्षणांतच असंख्य बदकांच्या पंखांच्या फडफडाटाने आणि त्यांच्या घाबरट ओरडण्याने सर्व आकाश भरून गेले. या गवताळ भूमीच्या कडेने आम्ही पुढे गेलो. व उत्तर उपसागराच्या सूर्य प्रकाशित निळ्याभोर पाण्यापर्यंत पसरलेल्या उंच सखल अशा वाळूच्या टेकड्यांपाशी येऊन पोहोचलो.

तेथून काही अंतरावर एका वाजूस असलेल्या टेकडीकडे हात करून कॅप्टन म्हणाला, ' त्या टेकडीच्या पूर्व वाजूस

आपणास जो काळा ठिपका दिसतो तिथे ती गुहा आहे. त्या गुहेतील संपत्ती जहाजावर घेऊन जाण्यासाठी मी पुष्कळ वेळा त्या गुहेतून खाली उतरलोय व कंटाळून वर चढलोय. ' जॅमी, त्यावेळी तुझे वडील लहान असल्याने त्यांना अशी ये जा करणे शक्य नव्हते. म्हणून गुहेत वसूनच त्यांनी ती संपत्ती लहान पिशव्यांतून भरण्याचे काम केले. '

असे ग्रेचे शब्द ऐकताच आम्ही जरी चालून थकून गेलो होतो तरी मोठ्या खुषीत त्वरेने किनारा गाठला आणि तेथून सोप्या चढणीवरून थेट गुहेच्या प्रवेशद्वारापाशी पोहोचलो. तेव्हा तिथल्या अरुंद मार्गावर बसलेला एक तपकिरी रंगाचा साप आमची चाहूल लागताच सळसळत वाजूच्या खडकाआड अदृश्य झाला. कॅप्टन ग्रे गुहेच्या तोंडाशी थवकला व आपला हात आडवा धरून त्याने आम्हास पुढे जाण्यास प्रतिबंध केला. तो हलक्या आवाजात म्हणाला, ' हे बेट शापित आहे. दुष्ट आणि बळी घेणारे ! ' त्याच्या पायाशी गुहेच्या तोंडासमोर दोन मानवी अस्थि पंजर आडवे पडलेले होते. ' दुर्दैवी विचारे ! ' कॅप्टन ग्रे स्वतःशी म्हणाला. ' लोभाच्या मागे लागून विचान्यांनी असा हा आपला भयंकर शेवट करून घेतला. आज किती वर्ष ते इथं पडून आहेत, कुणास ठाऊक ! '

४

शिकार

कॅप्टन ग्रे प्रथम एकटाच गुहेत शिरला. फ्रेड हॅरिसन खाली वसून आपले दुखरे पाय चौळू लागला. आणि माझी नजर कधीच मृत झालेल्या त्या चांच्याच्या सांगाड्यावरून

उडणाच्या एका मोठ्या तांबड्या पिवळ्या किड्याने खेचून घेतली. या ठिकाणी त्या चांच्याचा असा भयंकर शेवट कसा व का झाला असावा असा विचार माझ्या मनात आला. तेवढ्यात कॅप्टन ग्रेने आम्हाला गुहेत बोलावले. गुहेच्या आतील मंद प्रकाशित भाग भलताच शांत व थंड होता. 'मला वाटलं होतं त्यापेक्षा ही जागा थोडी बरी आहे.' असे म्हणून कॅप्टनने हॅरिसनला गुहेतील वस्तूंची यादी करावयास सांगितली.

त्याप्रमाणे त्याने तिथे बरेच दिवस पडून राहिलेल्या वस्तूंची यादी करण्यास सुरुवात केली. बऱ्याच वस्तू कुजलेल्या व निरुपयोगी होत्या. जखमेमुळे ताठरलेल्या आपल्या पायास आराम देण्यासाठी कॅप्टन गुहेच्या तोंडाशी असलेल्या एका खडकाला टेकून बसला. तो माझ्याकडे पाहून हसला आणि म्हणाला, 'जॅमी, स्वानुभवाची अशी एक सनसनाटी गोष्ट आता तुला तुझ्या शाळेतील दोस्तांना सांगता येईल. पण काय रे, बकऱ्याचं कातडं कसं सोलायचं हे तुम्हांला शाळेत शिकवितात का?' 'नाही,' मी म्हणालो, 'पण घरी मी ससे सोलले आहेत.' 'असं का! मग काही हरकत नाही.' असे म्हणून ग्रे शीळ घालू लागला. तेवढ्यात हॅरिसन म्हणाला, 'कॅप्टन, इथल्या बऱ्याच वस्तू जुनाट आणि खराब आहेत. त्या अशा. एक जुनी होडी, एक शीड, व थोडा दोर दोन्ही निरुपयोगी, दोन खराब वासाची लाकडी पिपे, तीन बंदुका, उपयोगी पडतील अशा फक्त फार गंजलेल्या, दमट झालेल्या बंदुकीच्या दोन पिशव्या, व सुरंगाच्या दारूच्या तीन पेट्या.'

असे हॅरिसनचे शब्द ऐकून कॅप्टन लंगडतच गुहेत गेला व हलकेच म्हणाला, 'भांडून एकमेकांची हत्या करण्यापूर्वीच त्या दोन दुर्दैवी चांच्यांनी ही होडी इथं आणून ठेवलेली दिसते. आणि जॉन सिल्व्हरच्या विस्मरणाने इथे राहिलेल्या या तीन बंदुका आणि !' पुढे कॅप्टन एकही शब्द उच्चारू शकला नाही. त्याच्या सर्वांगाला कापरे भरले. एकदाच मोठ्यांदा कणून तो जमिनीवर निश्चेष्ट पडला. त्यानंतर तो बरेच दिवस फार आजारी होता. पण आमच्या सुदैवाने तो त्या दुखण्यातून बरा झाला. दुखण्याने अशक्त झालेली त्याची प्रकृती काही दिवसांनी चांगली झाली.

कॅप्टन आजारी असताना मी व हॅरिसन पहान्याचे व शिकार करण्याचे काम आळीपाळीने करित होतो. दररोज कित्येक तास मी त्या बेटावर चहूकडे भटकण्यात घालवले त्यामुळे कोणती पाने, मुळे, फळे, खाण्यास योग्य, कोणती अयोग्य ते मला समजले. सावधपणे बकऱ्याची शिकार करण्याचे तंत्रही मी शिकलो. एक दूध देणारी बकरीही मी पकडली. आणि टेकडीच्या बाजूस असलेल्या झुडपात बांधून ठेवली. तिच्या दुधाची आमच्या निकृष्ट अन्नाला चांगली जोड मिळाली पण बकरीच्या ओरडण्याने शत्रूला आमच्या गुप्त वस्तीचा सुगावा लागेल अशी आम्हाला भीती मात्र वाटायची.

माझ्या अंगावरील कपड्यांची, दिवसेदिवस फाटत जाऊन, अगदी केविलवाणी स्थिती झाली होती. बुटाचे तर केव्हाच वारा वाजले होते. म्हणून मला अनवाणीच हिंडावे लागत होते. माझे वाढलेले केस धुळीने माखलेले तर

उन्हात फिरण्याने माझा वर्णही गर्द पिंगट झाला होता. तरीसुद्धा माझ्या दृष्टीने मी आनंदीच होतो. एवढे मात्र खरे की, स्वतःच्या जिवाची जपणूक करीत असताना प्रत्येक तासच नव्हे तर प्रत्येक मिनिट माझ्या सामर्थ्याची व धैर्याची कसोटीच पाहत होते. माझ्या एकाकी भटकंतीत व गुहेवाहेर दीर्घकाळ पहारा करीत असताना ज्याच्यासंबंधी विचार करता, आश्चर्य वाटते, अशा मनाला व डोळ्यांना हर्षित करणाऱ्या वऱ्याच गोष्टींचा मला शोध लागला.

कॅप्टनच्या मदतीने मी एक धनुष्य आणि पुष्कळ बाण तयार करून घेतले होते. ते धनुष्यबाण आणि कमरपट्ट्यातला सुरा एवढीच माझी आयुधे होती. मी त्या बेटावर सर्वत्र भटकलो. त्यामुळे मला त्याची खडान्खडा माहिती झाली. स्पायग्लास टेकडी चढून मी तिच्या माथ्यावर जाऊन आलो. वाळवंट, हिरव्यागार गवताचा प्रदेश, अरण्यातल्या मोकळ्या जागा कोठे कोठे आहेत ते मला ठाऊक झाले. नाना प्रकारच्या पक्ष्यांचे आणि प्राण्यांचे आवाज मी ओळखण्यास शिकलो.

दररोज दोनदा मी दक्षिण उपसागरापाशी असलेल्या टेकडीकडे जात असे. तेथे मी एक गुप्त जागा शोधून काढली होती. तिथे तासन् तास पडून राहून कोणालाही न दिसता वारबुडा जहाजावरील चाच्यांच्या सर्व हालचालीवर टेहळणी करणे मला शक्य झाले होते. जहाजावरील ओझे कमी करून सिल्व्हर ते खडकावरून खाली का घेत नाही या प्रश्नाचे उत्तर मला सापडत नव्हते. पूर्ण भरतीच्या वेळी किनाऱ्याच्या दिशेने जर जोराचा वारा सुटला तर जहा-

जाचे वारा वाजतील हा धोका सिल्हूरच्या लक्षात कसा आला नाही नाही कुणास ठाऊक ! किनाऱ्यावर उतरण्याची चांच्यांची तयारी चालली होती हे स्पष्टच दिसत होते. तासामागून तास जहाजावरील दोन होड्यांच्या, जहाज ते किनारा व किनारा ते जहाज, अशा येरझारा चालल्या होत्या.

मेढेकोटाकडे जाण्यासाठी मार्ग तयार करण्यात आला. मला वाटते अन्नधान्यादी साठ्यासह सर्व प्रकारचे साहित्य किनाऱ्यावर आणण्यासाठी त्यांच्या दिवसातून दहा वारा तरी खेपा होत होत्या. आणि ते काम ते चांचे एवढ्या निष्काळजीपणाने व भांडततंडत करीत होते की त्यात त्यांचा वराच वेळ जात होता. तरीसुद्धा सिल्हूरचे निरीक्षण करताना मला त्याच्यावद्दल नवलच वाटले, तो सर्वांशी स्नेहभावाने वागे, तो कधीही साशंक होत नसे. आणि त्याच्या कृतीत कधीच अनिश्चतता नसे, मी ही गोष्ट जेव्हा कॅप्टनला सांगितली तेव्हा तो म्हणाला, 'जाँन सिल्हूर, तसा नेहमीच सभ्य गृहस्थ दिसला, तरी तो दुष्ट आहे. गुन्हेगार आहे. तुझ्या गुप्त जागेत तू मोठ्या हुशारीने राहा. त्याने जर का तुला तिथं पाहिलं तर जुन्या मैत्रीसंबंधीचे त्याचे शब्द तुझे रक्षण करणार नाहीत.'

जहाजावरून नेलेल्या साहित्याची मेढेकोटात योग्य ती व्यवस्था केल्यावर सिल्हूरच्या दहा वारा माणसांची टोळी नेहमीच अरण्याच्या जवळपास भटकू लागली. त्यामुळे दिवसा टेकडीवरल्या माझ्या गुप्त जागेकडे जाणे मला धोक्याचे झाले. तशात कॅप्टनने मला 'तिकडे आता मुळीच जाऊ नकोस' असे निक्षून सांगितले. तो म्हणाला, 'यापुढे

सिल्बहरचा काय विचार आहे, त्याची मला कल्पना आहे. पण तो एवढ्यात गुहेकडे येणार नाही. त्या बहुमानाकरिता आपणास थोडा वेळ थांबलं पाहिजे. ' बहुमान, कॅप्टन ! ' हॅरिसन आश्चर्याने उद्गारला. ' होय. नाही तर काय ! एवढा मोठा प्रतिष्ठित आणि सुदैवी-सद्गृहस्थ, गरीब बिचान्या या तीन खलाशांचा बहुमान करण्यासाठी इथं येईल. तेव्हा त्याला साजेसं स्वागत केलं पाहिजे. त्याच्या बहुमानार्थ बंदुकांच्या फैरी झाडल्या पाहिजेत. ' असे कॅप्टनचे शब्द ऐकून हॅरिसन व मी हसलो.

नंतर एके दिवशी मी कॅप्टनला म्हणालो, ' आज मी थोडं दूर फिरून येतो. बेटावरच्या दक्षिणेकडील झाडीत दुपारचा वेळ घालवितो, आणि संध्याकाळी आपल्या शत्रूच्या हालचालीचे वृत्त घेऊन मेढेकोटाच्या पलीकडून येतो. ' असे म्हणून मी कमरपट्ट्यात सुरा खुपसून व धनुष्यबाण पाठीवर टाकून निघालो. झपाझप चालत लवकरच मी स्पायग्लास टेकडीची उत्तर वाजू गाठली. तेथील खडकाआड वरेच गले-लठ्ठ बकरे असतात, हे मला ठाऊक होते. त्यांच्यात एक मोठा ताकदवान क्रूर व हुशार असा तपकिरी रंगाचा बकरा होता. तो तेथील बकऱ्यांचा पुढारी होता. त्याची शिकार करण्याचे मी ठरविले होते.

त्याच्या दृष्टीस पडू नये म्हणून मी झाडाच्या आडून पुढे गेलो. नंतर छोट्या टेकड्यांच्या कडेने आत दक्षिणेकडील भूशिराच्या प्रदेशातील अरण्यात पोहोचलो. बेटावरील ते एक अल्हादकारक ठिकाण होते. तेथे फुलांनी वहरलेल्या उंच झुडपांमधून रानटी मधमाशांचे थवे उडत होते. तांबूस

तपकिरी खोडे असलेल्या झाडांच्या पर्णाच्छादित फांद्यांची मोठी सावली खाली पसरलेली होती. गळून पडलेल्या पानांच्या वासात फुलांचा गोड सुवास मिसळल्याने मधुर झालेल्या तेथील हवेने मी चांगलाच उल्हसित झालो. स्पायग्लास टेकडीच्या उभ्या चढणीवरून खाली उडी घेऊन एक झरा झुळ-झुळ वाहत झुडपामधून पुढे समुद्राकडे गेला होता. त्यांच्या थंडगार पाण्यात मी माझे अनवाणो पाय सोडून काही वेळ वसून राहिलो. नंतर मनात योजलेली शिकार साधण्यासाठी निघालो.

तो बकरा आता आपल्या कळपासह टेकडीवरच्या गवताळ पठारावर येऊन चरू लागला होता. मी हळूहळू रांगतच झुडपामधून सावधपणे एका छोट्या टेकडीपाशी पोहोचलो. तेथून गवताळ पठाराकडे मला एका खिंडीतून जाणे भाग पडले. कडक उन्हाने खडक तापलेला होता. त्यामुळे त्या वाटेने जाणे मला तापदायकच झाले. पण अखेर मी कसावसा त्या खिंडीतून पार पडलो. व पठाराच्या कडेला असलेल्या एका मोठ्या खडकाआड मी दबा धरून वसलो. निवांतपणे चरणान्या बकऱ्यांचा कळप तेथून फक्त दहा यार्डावर होता. मी खांद्यावरले धनुष्य हाती घेतले नाही तोच एकाएकी धास्तावलेला तो बकऱ्यांचा कळप आपले चरणे सोडून त्वरेने टेकडीच्या पूर्व वाजूकडे पळून गेला. तेथपर्यंत माझा बाण पोहोचणे शक्यच नव्हते.

बकऱ्यांचा कळप घाबरून का पळून गेला त्याचे कारण मला काही क्षणातच समजले. मेढेकोटाच्या समोर असलेल्या मोकळ्या जागेतून सात माणसांची एक रांग वाहेर पडली होती. तिच्यापुढे तडतड तडतड पडधम वाजवीत भटान्याचा

पोरटा चालत होता. त्याच्यामागे त्रिकोणी हॅट, अंगात विटक्या रंगाचा लाल कोट, डाव्या खांद्यावर पोपट अशा थाटात जॉन सिल्व्हर होता. आपल्या कृत्रिम पायाला कुवडीचा आधार देत तो नवल वाटावे एवढ्या जलद गतीने पावले टाकीत होता. त्याच्या हातातला कागद म्हणजे वावांच्या खोलीतून त्याने चोरलेला नकाशा असला पाहिजे अशी माझी खात्री झाली. सिल्व्हरवरोवर ब्लॅक फ्रॅन्क लांब ढांगा टाकीत चालला होता. आणि त्या दोघांच्या मागे हातात कुदळी व फावडे घेतलेले चार चांचे होते.

ते दृश्य पाहताच क्षणभर मी भीतीने गारठलो. मला वाटले की ती टोळी आम्हांला पकडण्यासाठीच निघाली आहे. पण शत्रूची चाल आमच्या गुहेकडे नसून पश्चिम दिशेकडे आहे असे थोड्याच वेळात मला दिसले. आता त्या वकऱ्यांचा विचार मी सोडून दिला. सिल्व्हरने काय करायचे योजिले आहे, तेच मला वधायचे होते. मला टेहळणीसाठी चांगली जागा लाभली होती. स्पायग्लास टॅकडीच्या जवळ असलेल्या छोट्या वाळूच्या उंचवट्या-मधून सिल्व्हरची टोळी जेव्हा पुढे गेली तेव्हा ती दृष्टी-आड न करता मी सावधपणे उंचवट्याचा प्रदेश ओलांडला. अखेर ती टोळी उत्तर सागराच्या दक्षिणेस असलेल्या दाट झाडीत दिसनाशी झाली. पडघमचा आवाज अजून माझ्या कानी पडतच होता. सिल्व्हर आपल्या माणसांसह वेटाच्या उत्तर टोकाला असलेल्या टेकडीकडे चालला आहे. अशी माझी कल्पना झाली. आणि ती खरीच ठरली. कारण वऱ्याच दूरवर झाडीतून वाहेर पडलेली सिल्व्हरची टोळी

टेकडीच्या दिशेनेच चालल्याची मला दिसली आता तिच्या वाटचालीचा वेग मंदावला होता. पण पडघमच्या आवाजात खंड नव्हता. तो आवाज ऐकून गुहेत असणारे कॅप्टन व हॅरिसन सावध राहतील या जाणिवेने मला समाधान वाटले.

तिथे जाऊन सिल्व्हर काय करणार आहे ते जवळ जाऊन वघण्याचे मी ठरविले. तेव्हा शिकारीच्या व टेहळणीच्या बाबतीत जे ज्ञान मी मिळविले होते त्याच्या वळावर मी त्या टेकडीकडे निघालो. प्रथम मी स्पायग्लास टेकडीच्या उत्तर बाजूने खाली उतरलो. नंतर दुडक्या चालीने उत्तरेकडच्या झाडीकडे धावत निघालो. मी जेव्हा झाडीत शिरलो तेव्हा दिवसाचा दुसरा प्रहर टळला होता. उन्हातून आलेल्या मला तेथून थंडगार सावलीतून जाताना खूप वरे वाटले. बेटाचा हा भाग माझ्या चांगल्याच परिचयाचा झाला होता. पश्चिम किनाऱ्याने वरच्या बाजूकडे गेल्यास आपण त्या टेकडीच्या पूर्वेकडील उतरणीपाशी पोहोचू हे मला माहित होते. तेथे असलेल्या एखाद्या गुहेत किंवा खिडीत दडून राहून सिल्व्हरच्या हालचालीवर नजर ठेवणे मला शक्य होते. या हेतूने सुमारे अर्धा तास दौड केल्यानंतर एकाएकी पडघमचा आवाज बंद झाल्याचे माझ्या लक्षात आले.

झाडाझाडांवर पक्षी किलबिलत होते. वारा पानाशी कुजबुजत होता. दूर कोठेतरी खडकावर आदळणाऱ्या लाटांचा घनगंभीर आवाज ऐकू येत होता. मी स्तब्ध उभा राहिलो. आता मी उभा होतो तेथून पुढे झाडी विरळ होत गेल्यामुळे दूरच्या टेकडीच्या पायथ्यापर्यंत पसरलेली खडकाळ खुली जागा माझ्या दृष्टीस पडली.

तेवढ्यात काही अंतरावर एकाएकी एकदाच कुणी-
 तरी मोठ्यांदा ओरडले. एक कर्कश शीळ घुमली. व
 माणसाचा आवाज माझ्या कानी पडला. त्याबरोबर त्या
 झाडीच्या सीमेवर असलेल्या उंच झाडातून, भ्यालेल्या
 पक्षांनी आकाशात भरारी घेतली. त्या दिवशी दुसऱ्यांदा मी
 ज्या प्राण्याची शिकार करावयाची त्याच्याजवळ गेलो होतो.
 पण हा दुसरा प्राणी त्या गलेलठु आणि दुष्ट वकऱ्यापेक्षाही
 जास्त दुष्ट होता.

५

१९६३ ३/५/८४

खजिना

०१.०१

आता धोक्याची सूचना मला मिळाली होती. म्हणून
 मी रांगतच त्या झाडीच्या सीमेवरील एका झाडाकडे
 निघालो. तिथेच फक्त दडून राहण्यास जागा होती. त्यापुढे
 अधून मधून शुष्क झुडपे असलेली खडकाळ व वालुकामय
 जमीन थेट टेकडीच्या पायथ्यापर्यंत पसरलेली होती मी
 त्या झाडापाशी पोहोचलो तेव्हा तेथून सुमारे तीस फुटावर
 दगडाच्या एका छोट्या ढिगाभोवती सिल्हर आणि त्याची
 टोळी उभी असलेली मला दिसली. मी सावधाने पाहू
 लागलो. थकलेल्या व कष्टी दिसत असलेल्या चांच्यांनी
 आपल्या हातातल्या कुदळी आणि फावडी खाली टाकून
 दिली होती. त्यांच्यापैकी एकाने आणलेले रमूचे एक छोटे
 पीपही त्यांच्या पायाशी पडलेले दिसत होते. भटान्याचा

पोरगा पडघमच्या वादीशी चाळा करीत उभा होता. त्या सर्वांवर उन्हाचा मारा होत होता.

सिल्व्हर आपल्या दाढीवरून हात फिरवीत हसला. आणि म्हणाला, ' मित्रांनो, एवढ्या दूरवर जलप्रवाहावरून मी तुम्हाला इथं उगीचच घेऊन आलो का ? ह्या जाँन सिल्व्हरनं खोटं बोलून तुम्हाला कधीतरी फसविलं का ? जिच्या शोधार्थं आपण आलो आहोत ती हीच जागा. इथेच दीर्घकाळ पडून राहिलेला फिल्टचा खजिना आहे.' सिल्व्हरने फिल्टच्या नावाचा उल्लेख करताच त्याच्या खांद्यावरच्या पोपटाने आपल्या पंखांची फडफड करीत एक मोठा मयंकर चीत्कार केला, व ब्लॅक फ्रँक चटकन् गुडघे टेकून खाली बसला. आणि त्या जागेवरचे दगड इकडे तिकडे फेकू लागला. तेव्हा आपल्या कुबडीने त्याला वाजूला सारून सिल्व्हर गरजला, ' थांब, फ्रँक. मी काही अद्याप तुला आज्ञा दिलेली नाही. इथं आपण कॅप्टन आहोत. असं का तुला वाटतं ! तसं वाटत असेल तर मला तुझी ती समजूत काढून टाकावी लागेल. '

असे सिल्व्हरचे शब्द ऐकताच फ्रँक सिल्व्हरपासून दूर सरकला. पण तो आपली उत्सुकता दाबून ठेवू शकला नाही. तो सिल्व्हरला म्हणाला, ' ज्याच्यावद्दल तुम्ही आम्हाला सांगितलं तो खजिना फिल्टनं इथचं पुरून ठेवला आहे, असाच तुमच्या म्हणण्याचा अर्थ आहे, नाही का ? ' ' होय,' सिल्व्हर म्हणाला, ' तुला काय वाटलं ? विचारा फिल्ट दारूच्या दुष्परिणामानं सँव्हाना येथे मरण पावला. तरी त्याचे सर्वस्व इथं, या जागी आहे ! ' असे बोलून तो

ताठ उभा राहिला त्याच्या भरदार तुळतुळीत चेहऱ्यावर तकाकी उमटली, 'गर्विष्ठ बुढ्ढा सैतान !' तो म्हणाला, 'आयुष्यात एकदाच त्याच्या दुष्ट अंतःकरणात खोटचाला थारा मिळाला नाही.' असे म्हणून त्याने आपली कुवडी आपल्या अंगाभोवती गरकन् फिरवली व आपल्या दोस्ता-कडे वघत तो म्हणाला, 'खणा, खणा, इथं वैभव आहे, संपत्ती आहे, खणा !'

धडधडत्या अंतःकरणाने मी हे सर्व पाहत होतो आणि ऐकत होतो. 'खणा, खणा' असे शब्द सिल्व्हरच्या तोंडून वाहेर पडताच दगड वाजूस सारलेल्या त्या जागेवर एकामागून एक कुदळीचे घाव बसू लागले. तेथील जमीन

कठीण व खडकाळ असल्याने ती खणून काढण्याचे काम मोठ्या कष्टाचेच होते. पण सिल्व्हर निर्दयपणे ते चांच्यांकडून करून घेत होता. सुमारे एक तासाच्या खोदाईनंतर कोणा एकाच्या कुदळीचा धातूवर आदळल्याप्रमाणे 'खण'

असा मोठा आवाज झाला. तो माझ्याही कानी पडला, त्या क्षणापासून खोदाईच्या कामाला भलताच वेग चढला. त्यांनी एक भला मोठा खड्डा खणला. आणि त्यात उतरलेल्या चार चांच्यांनी चार मोठ्या पेट्या उचलून त्यावर आणून ठेवल्या. त्यांच्या भोवती असलेल्या जाड लोखंडी पट्ट्या गंजलेल्या दिसत होत्या.

आता सूर्य अस्ताला जाऊ लागला होता. त्याच्या मंद आणि लालट होऊ लागलेल्या प्रकाशात चांच्यांच्या सावल्या क्षणोक्षणी लांब होत जाऊन जास्त गडद होऊ लागल्या होत्या. माझ्या डोक्यावर असलेल्या झाडाच्या फांद्यांवरील पानांच्या खालच्या भागावर काही क्षण सूर्यास्ताची लालसर छाया पसरली. नंतर सूर्य मावळताच हवा एकदम थंड झाली तेव्हा त्या झाडीतून धावत पळत आपल्या ऊवदार गुहेकडे जावे असा माझ्या मनात विचार आला. पण जे काम हाती घेतले ते तडीस नेल्याशिवाय इथून हलायचे नाही असे मी ठरविले.

खड्ड्याच्या वर आणलेल्या पेट्या, भोवतीच्या लोखंडी पट्ट्या तोडून, उघडल्या गेल्या, व धुळीने माखलेल्या त्या पेट्यातून एकोमागून एव अशा अनेक तलवारी आणि चांदीच्या लगडी बाहेर निघू लागल्या. त्या तलवारी साध्या-सुध्या नव्हत्या- तर त्यांच्या मुठी शुद्ध सोन्याच्या जाड पत्र्याने मढविलेल्या होत्या. आणि त्यांत तजेतदार अशी मोठमोठी रत्ने जडविलेली होती. वघता वघता पेट्या रिकाम्या झाल्या आणि जमिनीवर तलवारीचे व चांदीच्या लगडीचे ढीग तयार झाले. अंधार गडद होऊ लागताच

फ्रँकने, बरोबर आणलेल्या मशाली पेटविल्या. त्यांच्या प्रकाशात ते सगळेच दृश्य मोठे विलक्षण दिसत होते.

ती भली मोठी संपत्ती पाहूल सिल्व्हरशिवाय सर्व-जण बावचळल्यासारखे झाले होते. जो तो तलवारीच्या ढिगातली एखादी तलवार उचलून हातात घेई. तिच्याकडे डोळे विसफारून बघे. नंतर हवेत इकडे तिकडे फिरवून ती खाली ठेऊन देई. सिल्व्हरने रमचे पिंप खडुच्याच्या कडेला ठेवले होते. रम पिण्यासाठी कोण मनुष्य कितीदा गेला याची त्याला पर्वा नलहती. सिल्व्हरने मात्र रमला स्पर्श केला नाही. त्याने झाडीत जाऊन 'शेकोटीसाठी जळण आणा' असा दोन खलाशांना हुकूम केल्याचे माझ्या कानी आले तेव्हा मी अंधान्या झाडीच्या आतील भागात गेलो. व एका मोठ्या झाडामागे लपून राहिलो. तेथपर्यंत तें चांचे येणार नाहीत अशी माझी खात्री होती. आणि तसेच झाले. झाडीच्या सीमेजवळचाच लाकूड फाटा गोळा करून तें चांचे निघून जाताच मी पुन्हा पूर्वीच्याच जागी येऊन टेहळणी करू लागलो.

झाडीतील थंड हवेमुळे मी आता गारठलो होतो. दिवसभराच्या वाटचालीचा थकवा वाटत होता. तशात मला फार भूकही लागली होती. तेव्हा खिशातून बक-च्याच्या मांसाचा भाजलेला तुकडा काढून मी खाऊ लागलो. व रमने पिऊन झिगलेल्या चांच्यांची मौज पाहू लागलो. ते नाचत होते व गात होते. आणि एका पसरट दगडावर आपला लाकडी पाय पसरून स्तब्ध बसलेला सिल्व्हर त्यांच्या-वर नजर ठेवून होता. त्याच्या खांद्यावरचा पोपट झोपला

होता. त्याची छोटी तलवार त्याच्या गुडघ्यावर विसावली होती. व त्याने आपला उजवा हात पिस्तुलावर ठेवला होता.

एवढा दक्ष आणि सावध माणूस मी प्रथमच पाहत होतो. त्याच्याकडे बघत असता माझ्या मनात विचार आला, ज्या अफाट संपत्तीची तो राखण करीत आहे तिची किंमत काय होईल ? ती संपत्ती इथं आणून गाडून ठेवण्या-पूर्वी तिच्यासाठी किती जणांचा वळी गेला ? किती रक्तपात झाला ? किती जहाजांचा नाश झाला ? असे सिल्व्हरला कधी वाटले असेल का ?

झाडाखाली पडून राहिलेल्या जागीच मला झोप लागली. किती वेळ मी झोपलो ते मला समजले नाही. पण जवळपास चाललेल्या संभाषणाच्या आवाजाने मला एका-एकी जाग आणली. मी डोळे चोळून पाहिले. शेकोटी थोडी मंद झाली होती. भोवतालची काळी रात्र शांत होती. ब्लॅक फ्रँक व दोन खलाशी सिल्व्हरजवळ वसून बोलत होते. 'फ्रँक, तुला मी प्रथमपासून अगदी समंजस आणि हुशार समजत आलो आहे. पण आपण जे काही बोलत होतो त्याबद्दल तू गैरसमजूत करून घेतली आहेस.' 'खरंच, मिस्टर सिल्व्हर,' गंभीर मुद्रेने फ्रँक म्हणाला, 'तो ग्रे मोठा धोकेवाज आहे. त्याच्यापासून आपल्यासा खबरदारी घेतली पाहिजे.' 'होय, कॅप्टन सिल्व्हर,' दुसरा खलाशी म्हणाला, 'आणि तो हॅरिसन आणि तो पोरटा. तो पोरटा लहान असला तरी फार चपळ आहे.'

असे त्यांचे बोलणे ऐकून सिल्व्हर म्हणाला, 'मला सर्व गोष्टींची कल्पना आहे. ते कदाचित वाजूंच्या झाडीत

लपून राहिले आहेत. आणि झोपेतच आपणास मारून टाकण्याची संधी पाहत आहेत. अशी भीती तुम्हाला वाटते का ? काय रे जॉन्सन ?' 'होय,' जॉन्सन अस्वस्थपणे म्हणाला, 'तो हॅरिसन दुष्ट आणि रक्तपिपासू आहे.' 'पण तुम्हाला भ्यायचं मुळीच कारण नाही,' सिल्व्हर निश्चित स्वरात म्हणाला, 'कारण ते कुठे दडून बसले आहेत ते मला माहित आहे.' असे सिल्व्हरने जोर देऊन उच्चारलेले शब्द ऐकून भीतीने माझा थरकाप उडाला. तेवढ्यात फ्रँक सिल्व्हरला म्हणाला, 'पण ग्रेला इथली सर्व माहिती आहे का ? गप्प बस.' सिल्व्हर म्हणाला, 'ग्रे गर्विष्ठ आहे, पण मूर्ख नाही. त्याच्या लक्षात राहिल अशी एक जागा या बेटावर आहे. पण ग्रेच्या डोक्यात ही गोष्ट यावयास पाहिजे होती की सिल्व्हरलासुद्धा ती गुहा आठवत असेल. तिथेच त्याला लज्जास्पद रीतीने वागविले गेले होते, ती गुहा कोठे आहे ते मला ठाऊक आहे. पण आपल्या शत्रूवर निष्ठुर होणे हे या सिल्व्हरच्या स्वभावात नाही,' 'त्यांचा शोध करून ते जिथे सापडतील तिथेच त्यांना मारून टाकू,' फ्रँक म्हणाला, 'त्यांना एखाद्या उंच झाडावर फाशी देऊ. जहाजावर आपण जर त्यांच्या हाती सापडलो असतो, तर त्यांनी आपली तशीच गत केली असती.' 'नाही,' सिल्व्हर म्हणाला, 'ते त्याही योग्यतेचे नाहीत. ग्रे आणि त्याचे दोस्त यांना वाटत असेल की गुहेकडे धाव घेण्यात आपण मोठी चलाखी केली. आता त्यांनी पसंत केलेल्या त्या विळातच त्यांना घुशीप्रमाणे भुकेनं मरू द्या. यथावकाश आपण हा खजिना प्रथम मेढेकोटाकडे नेऊ. नंतर तो जहाजावर

घेऊन जाऊ. आणि बेटाचा निरोप घेऊ. नंतर एका स्वच्छ सूर्यप्रकाशित सकाळी ग्रेला आपलं वारबुडा जहाज क्षितिजापार गेलेलं दिसेल.' असे सिल्व्हरचे शब्द ऐकून जॉन्सन हसला. आणि म्हणाला, 'त्या बेट्यांना या बेटावरच सोडून जाण्याची कल्पना झकास आहे, कॅप्टन सिल्व्हर, तुम्ही बुद्धिमान आहात. खरेच फार बुद्धिमान आहात !'

शेकोटीच्या उजेडात सिल्व्हरच्या चेहऱ्यावरील उपहासाचे हसू मला स्पष्टपणे दिसले. त्याने आमच्यासाठी जे दुष्ट कारस्थान रचून ठेवले आहे त्यासाठी नव्हे तर त्याला आमच्या राहण्याची गुप्त जागा कळली, म्हणून मी त्याला मोठ्या आनंदाने ठार मारले असते. आमच्या राहण्याचे ठिकाण त्याला ठाऊक होते, हे त्याच्या हसण्यावरून आता स्पष्ट झाले होते. मी उठून उभा राहिलो. आणि हातातील धनुष्याला एक तीक्ष्ण वाण लावला.

शेकोटीच्या प्रकाशात मला ते तिघेजण स्पष्टपणे दिसत होते. मी धनुष्याची दोरी जेवढी जास्त ताणता येईल तेवढी ताणून त्यांच्या दिशेने तो वाण सोडला. तो वेगाने जाऊन जॉन्सनच्या गळ्यात घुसला. त्याबरोबर त्याने एक भयंकर आरोळी ठोकली. व तो धाडकन् शेकोटीत पालथा पडला. त्याक्षणी मी तेथून धूम ठोकण्यापूर्वी, सिल्व्हरने माझ्या दिशेने रोखलेले पिस्तूल माझ्या नजरेस पडले. ते झाडले जाताच मोठा आवाज झाला. पण त्यातून सुटलेली गोळी भलतीकडेच गेली. नंतर तेथे आरडाओरडा होऊन भलताच गोंधळ उडाला. मी जीव मुठीत धरून वाट फुटेल तिकडे धावत सुटलो. ज्या जागी मी पडून राहिलो होतो,

तिकडे सर्वजण धावल्याचा आवाज माझ्या कानी पडला. पुन्हा तीनचार वेळा पिस्तुल झाडल्याचा आवाज त्या झाडीत घुमला. रात्र अंधारी होती. त्यामुळे धावताना मी झुडपांच्या खुरट्या झाडांच्या गर्दीत घुसलो. जवळपास कुठे वाट दिसेना, म्हणून मी अंग खरचटून घेत तसाच पुढे धावू लागलो. अखेर माझा पाठलाग करणाऱ्यांचा आवाज ऐकू येईनासा झाला, तेव्हा माझ्या पळण्याचा वेग मी कमी केला.

आता मी दाट झाडीत येऊन पोहोचलो होतो. माझ्या उजव्या बाजूच्या झाडांमधून मला पहाटेचा मंद प्रकाश दिसू लागला. वाट अशी कुठे दिसत नव्हतीच. मऊ व ओल्या जमिनीवर पडणारी माझी पावले पुढे चिखलामधून मार्ग काढू लागली. फार थकल्यामुळे मला भोवळ आल्या-सारखे वाटू लागले. पण स्वतःलाच धीर देत मी माझे आवडते समुद्रगीत पुन्हा पुन्हा मोठ्यांदा गात धडपडत पुढे चाललो. अखेर मी सखल भागातील चिखलातून पार पडून उत्तर उपसागराच्या वाळवंटी किनाऱ्यावर आलो तेव्हा मला हायसे वाटले. आता उजाडले होते. आणि समोर चौवीस तासापूर्वी मी ज्या गुहेतून वाहेर पडलो होतो, ती गुहा माझ्या तजरेस पडली. एवढेच नव्हे तर तिच्या तोंडाशी माझा एक मित्र बसलेला मला दिसला. त्यावरोवर मी एक दुबळी आरोळी ठोकली आणि वाळवंटावर आडवा पडून तावडतोब झोपी गेलो.

मला जेव्हा जाग आली तेव्हा गुहेतल्या आपल्या नेहमीच्या जागी आपण आहोत असे मला आढळले. टळलेल्या दुपारच्या उन्हाणे गुहेत शिरून तिला प्रकाशित केले होते. हातात गरम दुधाचा पेला घेतलेल्या फ्रेड हॅरिसनने माझा खांदा हलवून उठविले. त्याने आणलेले गरम दूध मी घटाघटा पिऊन टाकले. तेव्हा फ्रेड म्हणाला, 'मला वाटलं तू जागा होतास की नाही कुणास ठाऊक ! आमच्या मोठ्या शिकाऱ्याची अरण्यात वाट चुकली होती का?' असे त्याचे शब्द ऐकून मी हसलो. नंतर गंभीर मुद्रेने फ्रेडला म्हणालो, 'फ्रेड, आता एक वाईट बातमी ऐक. आपण या गुहेत राहतोय हे सिल्व्हरला ठाऊक आहे !

माझा आवाज ऐकून आता आजारातून सणसणीत वरा झालेला कॅप्टन ग्रे गुहेत आला. माझ्याकडे त्याची नजर जाताच तो हसला. मी त्याच्याकडे पाहिले. गुहेतल्या बंदुकां पैकी एक बंदूक त्याच्या हाती होती. ती अगदी नव्याप्रमाणे चकचकीत दिसत होती. मी कॅप्टन ग्रेला माझ्या साहसाची सर्व हकीकत सांगितली. ती त्याने, मध्ये एकही शब्द न बोलता लक्षपूर्वक ऐकून घेतली. नंतर तो मला म्हणाला, 'जॅमी, खरंच तू फार धीट व सुदैवीही आहेस, त्याबद्दल तुझं कौतुक करावं तेवढं थोडंच आहे. तुला घायचे धन्यवाद तू सुरक्षितपणे पुन्हा आपल्या घरी पोहोचल्यावर तुला देऊ.'

‘ पुन्हा सुरक्षितपणे आपल्या घरी ’ असे त्याचे शब्द ऐकून माझी मुद्रा आश्चर्यचकित झाल्याचे दिसताच तो हळू-वारपणे पुढे म्हणाला, ‘ अरे, डोळे एवढे मोठे करून का बघतोस ? आपण टॉरव्हेनाला परत जाऊ असे नाही का वाटत तुला ? ’ टॉरव्हेनाचे नाव ऐकताच मी फार कष्टी झालो. सूर्यप्रकाशात न्हाऊन दिसणारी घरासमोरची वाग व तिच्या पलीकडे असणारी उंच झाडांची रांग, बावांचे शीळ घालून कुत्र्यांना बोलावणे, नव्याने कापलेल्या गवताचा वास, या सान्या गोष्टी माझ्या डोळ्यांसमोर आल्या आणि आता मी कितीतरी दूरचा प्रवास करून, कित्येक संकटांतून पार पडून इथं आलो. व एक रानटी प्राणी बनलो. यावद्दल माझी मला खंत वाटून मला रडू फुटणार तोच कॅप्टनने मला विचारले, ‘ इथून सुखरूप घरी परत जाऊ असं नाही का वाटत तुला ? ’ होय. अगदी मनापासून वाटतं. ’ मी अधीर होऊन म्हणालो, ‘ पण ते केव्हा आणि कसं ? ’

असा माझा प्रश्न ऐकून ग्रे म्हणाला, ‘ त्यासाठी थोडा धीर धरला पाहिजे. आता इथल्या परिस्थितीवद्दल माझी काय कल्पना आहे ती ऐका. वरं का, जॅमी आणि फ्रेड, ’ असे म्हणून त्याने एक छोटे पिंप पुढे ओढून घेतले. व त्यावर बसून तो पुढे म्हणाला, ‘ इथं येऊन आपल्यावर हल्ला करण्याचं जाँन सिल्व्हरचं धाडस होणार नाही. त्यांना गुहेतच राहू दे म्हणजे उपासू मारीनं ते मरतील, असे जं त्याने आपल्या माणसांना सांगितले. ती एक त्याची सबब आहे. खरं कारण म्हणजे त्याला आपली भीती वाटते-

दुसरे असे की तो खजिना तेथून तुसरीकडे नेईपर्यंत आपणास भरपूर वेळ मिळणार आहे. अर्थात प्रथम सिल्हहर तो खजिना उचलून मेढेकोटाकडे घेऊन जाईल. नंतर साझ वारबुडा जहाज खडकावरून पाण्यात उतरून घेईल. मग खजिना जहाजावर नेऊन तो इथून निघून जाण्याचे ठरवील तोपर्यंत आपणाकडून काही त्रास होऊ नये म्हणून तो सैतानाची प्रार्थनाही करित असेल. वरं का, जॅमी, त्या अंधेऱ्या झाडीतून वाण सोडणं हे मोठं धोक्याचं काम होतं. पण त्यामुळे सिल्हहर चांगलाच धास्तावलेला असणार हे तू निश्चितच समज. आणखी गोष्ट अशी की सिल्हहरला अचानक गाठण्याचं सामर्थ्य आपल्यापाशी आहे. यापुढं आपण त्याला केव्हा कुठं कशी धडक देऊ याची त्याला कल्पना नाही. आज ना उद्या आपणास सिल्हहरच्या टोळीशी झुंजावं लागणार, हे तर निश्चितच आहे. तेव्हा त्याच्या ध्यानी मनी नसेल अशा एखाद्या दिवशी आपण ती झुंज सुरू करावी असा माझा बेत आहे. तोपर्यंत आपण थांबलं पाहिजे, व नेहमीच दक्ष राहिलं पाहिजे. ते तेवढं सोपं नाही हे मला माहीत आहे. पण आतापर्यंत आपण खूपच हालअपेष्टा सोसल्या आहेत. तेव्हा काही काळ आपणास इथं राहणं आवश्यकच असल्यानं आपण खंत न करता आपल्या कल्याणाचीच गोष्ट घडून येईल अशी आशा बाळगू या. '

त्या दिवशी दुपारपर्यंतच मी गुहेतच झोपून राहिलो. नंतर पुरेशी झोप घेऊन हुशारी वाटू लागल्यावर मी बेटावर चहूकडे भटकण्यास गुहेतून बाहेर पडलो. सिल्हहरच्या येण्याजाण्यावर शक्य तितक्या जवळून नजर ठेवणे त्याने

खजिन्याच्या रक्षणार्थ मेढेकोटात व वारबुडा जहाजावर किती माणसे ठेवली आहेत ते पाहण्याचे काम माझ्याकडे होते. ते करताना कधीही कुणाच्या दृष्टीस पडू नकोस, किंवा कोणावरही बाण सोडू नकोस अशी ग्रेने मला सक्त आज्ञा केली होती.

आम्हाला आमच्या पुढील योजनेसाठी एका होडीची जरूरी होती. जहाजावरील एखादी होडी चोरून आणणे फार धोक्याचे होते. म्हणून ग्रे व हॅरिसन गुहेत असलेली जुनी होडी दुरुस्त करण्याच्या मोठ्या कामात गुंतले होते. खड्ड्यावाहेर साठवून ठेवलेला खजिना तेथून कमी कमी होत आहे, असे मी जेव्हा कॅप्टन ग्रेला सांगितले. तेव्हा उरलेला खजिना मेढेकोटाकडे नेण्यास किती दिवस लागतील याचा त्याने अंदाज केला. मला पुन्हा सिल्व्हरच्या हाती पडण्याचो मुळीच इच्छा नव्हती म्हणून हेरगिरी करताना मी शत्रूच्या दृष्टीस न पडण्याची खबरदारी घेत होतो. दिवसेंदिवस कधी टेकडीवरून तर कधी झाडीत दडून तर केव्हा झाडावर बसून मी शत्रूवर पाळत राखून होतो. सूर्योदयापूर्वीच मी माझ्या ठरविलेल्या जागी जात असे. आणि मेढेकोटात शेकोटीचा प्रकाश दिसला की सिल्व्हरच्या टोळीचे दिवसभराचे काम संपले असे समजून गुहेकडे परत येत असे.

माझ्या त्या झाडीतल्या बाणाने भिववून टाकलेली सिल्व्हरची टोळी आता नेहमीच सावध राहू लागली होती. पहाऱ्यावर माणसे नेमण्याची सिल्व्हर काळजी घेऊ लागला तसेच दररोज कामाच्या वेळी आपल्या माणसांना एकत्रित

करून ठेवू लागला. प्रथम तलवारी नंतर चांदीच्या लगडी मेढेकोटाकडे नेण्यात आल्याचे मी पाहिले. मेढेकोटाच्या बावतीतही सिल्व्हर दक्ष राहिला होता. त्याने कुंपणाची मजबुती केलेले होती. तसेच जुने फाटक लोखंडी जाड गजांनी दणकट केलेले होते. मेढेकोटात तलवारी व चांदीच्या लगडी यांचे व्यवस्थित ठीग करून ठेवले होते. आणि त्या खजिन्यावर दोन सशस्त्र चांच्यांचा पहारा होता.

हेरगिरी करताना हे जे सर्व माझ्या दृष्टीस पडले ते मी कॅप्टनला सांगितले. तेव्हा दाढीवरून हात फिरवीत ग्रे म्हणाला, 'जॅमी, त्या जुन्या मेढेकोटातच बऱ्याच वर्षांपूर्वी मी प्रथम लढाईत भाग घेतला. तेव्हा मनातून मी फार भयालो होतो. पण कॅप्टन स्मॉलेट म्हणाला, 'मी जातिवंत खलाशासारखं माझं कर्तव्य बजावलं ! त्यावेळी जोराची लढाई झाली. तशीच आता आपणास करावी लागेल, असं मला वाटतं.' कॅप्टनने आपल्या मनाशी काय ठरविले होते ते त्याने आम्हास सांगितले नव्हते. त्याच्या पायाची जखम पूर्णपणे बरी झाली होती. तेव्हा आता कोणत्याही प्रसंगाला तोंड देण्यास आम्ही तनमनाने सज्ज होतो. दुरुस्त केलेली होडी पाण्यात घालून आम्ही तिची चाचणी घेतली. व एका लहान लाकडी पिंपात आमच्यापाशी असलेली सुरंगाची दारू ठासून भरून त्या पिंपाला एक जाड वात घट्ट लावून ठेवली.

आम्ही गुहेत राहत होतो हे जरी सिल्व्हरला माहित होते तरी आमच्यावर हल्ला करण्याचा त्याचा हेतू नव्हता. त्याच्या हसऱ्या मुखवट्यामागे कोणते विचार चालले अस-

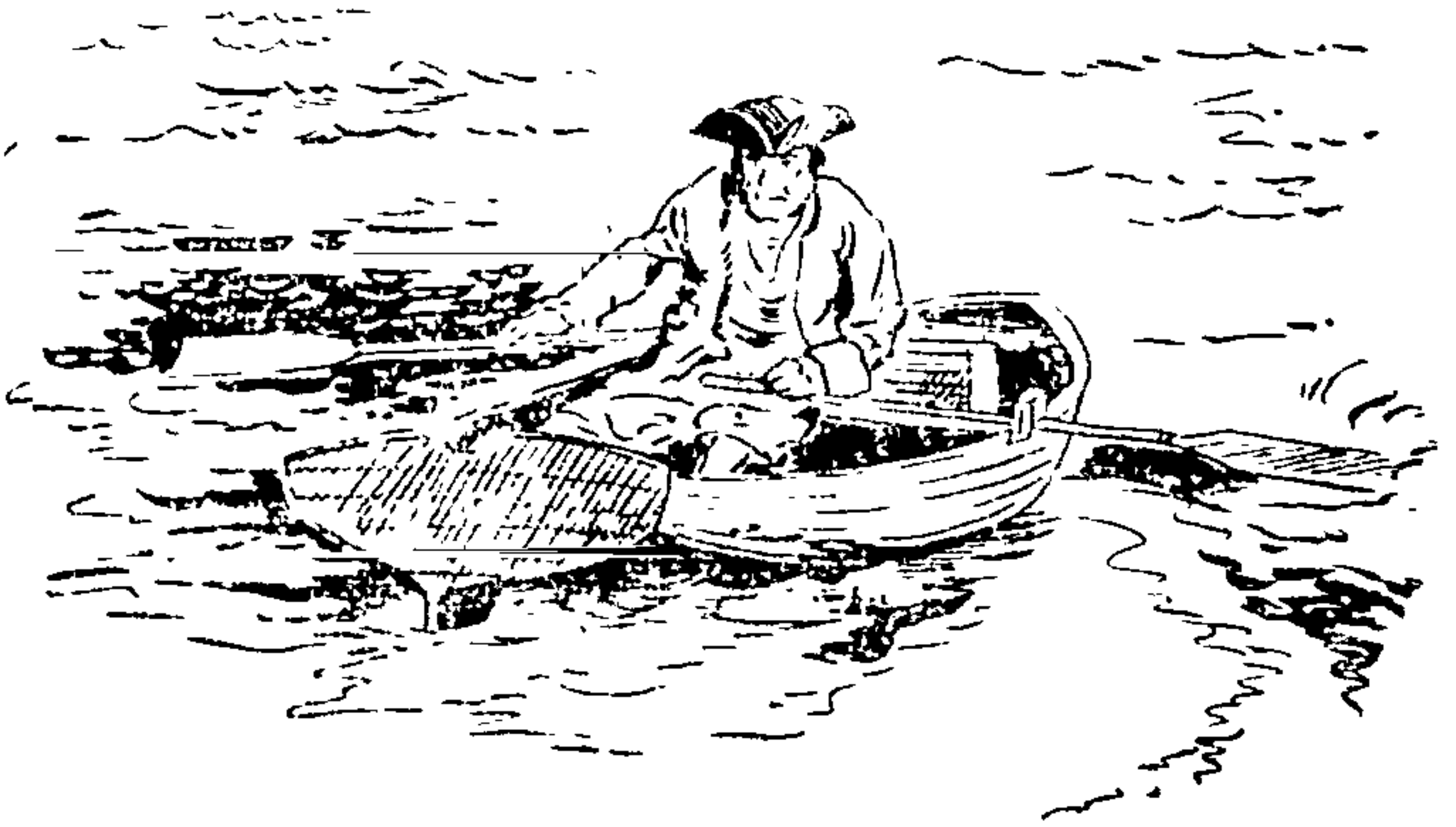
तील ते मी सांगू शकत नव्हतो, पण हेरगिरी करताना जेव्हा मी त्याला पाहिले तेव्हा तो विजयाची निश्चिती वाळगून आहे असे मला वाटले. त्याने फिल्टचा पाडाव केला होता, मला घरातून पळवून आणले होते, ग्रेचे जहाज लुवाडून त्याला कैद करून ठेवले होते. बेटा-वरच्या सर्व संकटांवर मात केली होती, आणि लवकरच तो येथून परत कधीही न येण्यासाठी निघून जाणार होता, व मोठ्या श्रीमंतीत राहून आपले उर्वरित वृद्ध जिणे जगणार होता. आपल्या हातून घडलेल्या गुन्ह्यांची त्याला कधीच खंत वाटणार नव्हती. किंवा आपल्या इच्छापूर्तीसाठी केलेल्या दुष्कृत्यांचा विचारही त्याच्या मनाला कधी शिवणार नव्हता.

सर्व खजिना मेढेकोटाकडे नेण्याचे काम संपल्यावर एके दिवशी सिल्व्हरने खजिन्याच्या जागी ठोकलेला तळ उठविला. व तो आपल्या माणसांसह पडधमच्या आवाजात वाटचाल करित मेढेकोटाकडे परत गेला. ही बातमी मी धावत पळत जाऊन कॅप्टन ग्रेला सांगितली. तेव्हा तो म्हणाला, 'ठीक आहे. आता आपण आपल्या महत्त्वाच्या कामाला सुरुवात करू या. त्याआधी त्या कामात यश मिळावे म्हणून प्रार्थना करू. तिच्यापासून मिळणाऱ्या सामर्थ्याचीही याप्रसंगी आवश्यकता आहे. उद्याचा सूर्योदय आपल्या आयुष्यात जर अखेरचाच असेल तर उद्या आपण आपल्या पराक्रमाची शर्थ करू. आणि अखेर सन्मानाने विश्रांती घेऊ. बस्सं एवढंच !'

संध्याकाळी ओहीटीच्यावेळी आम्ही गुहेतून होडी बाहेर काढली व ती समुद्रकिनारी नेऊन पाण्यात धातली.

त्या होडीत फ्रेड हॅरिसन वसल्यायर कॅप्टन ग्रे त्याला म्हणाला, 'तू या होडीतून सूर्योदयाच्या आधी एक तास दक्षिण उपसागराच्या मुखाशी पोहोचशील, नंतर उत्तर किनाऱ्याकडे जाऊन एका मोठ्या खडकाआड होडी दडवून ठेव. आणि तेथील जॅमीच्या टेहळणीच्या गुप्त जागी आम्ही येईतोपर्यंत थांब !' अशी ग्रेची आज्ञा ऐकून फ्रेड बंदूक घेऊन होडीत वसला. व त्याने ती पुढे हाकारली. संध-

गतीने पुढे पुढे जाणारी त्याची होडी आम्हाला अगदी दिसेनाशी होईपर्यंत आम्ही किनारी उभे होतो.

आमच्या गुहेतील वास्तव्याच्या त्या अखेरच्या रात्री मला फार थोडा वेळ झोप लागली. तेवढ्या अवधीत पडलेल्या एका स्वप्नात मी पाहिले की सिव्हर मुख्याध्यापक असलेल्या एका शाळेत मी विद्यार्थी आहे. ब्लॅक फ्रँक शिक्षक आहे. आणि माझे बाबा व कॅप्टन ग्रे माझे सोबती बनून वर्गात माझे शेजारी बसले आहेत. सकाळी उठल्यावर आम्ही बरोबर न्यावयाच्या साहित्याची सिद्धता केली. दुपार टळून

गल्यानंतर गुहेतून बाहेर पडायचे, नंतर जिथे फ्रेड हॅरिसन आहे तिथे जायचे. आणि मध्यरात्रीच्या सुमारास मेढेंकोटवर हल्ला चढवायचा असा कॅप्टनचा धाडसी बेत होता. त्या-प्रमाणे दुपार टळून गेल्यावर आम्ही आमच्या कामगिरीवर निघण्यास सज्ज झालो.

कॅप्टन ग्रेने दारूच्या छोट्या पिंपाचा पट्टा माझ्या खांद्याला अडकवला. त्याने स्वतः एक दोरी, तलवार, सुरा, एक लहान कुऱ्हाड, यांच्यासह आपली बंदूक घेतली. मीही आपल्या बंदुकीसह दारूगोळ्यांची पिशवी घेतली व कमर-पट्ट्यात सुरा खोचला. शिकारीकरिता ज्यांचा मला फार उपयोग झाला ते धनुष्यवाण वरोवर घेता येत नाहीत याचे मला वाईट वाटले. नंतर ज्या गुहेत आम्हाला घराप्रमाणे आसरा दिला, त्या गुहेकडे अखेरचा दृष्टिक्षेप टाकून आम्ही बाहेर पडलो. मावळतीकडे चाललेल्या सूर्याचे किरण आता सौम्य आणि मंद झाले होते. स्पायग्लास टेकडीच्या माथ्या-वर एक छोटा पांढरा ढग तरंगत होता. सर्वत्र शांतता पसरली होती. क्षणभर मला वाटले, ठरविलेल्या साहसार्थ येण्यास माझं मन घेत नाही असे कॅप्टनला सांगून इथेच गुहेबाहेर निवांत बसून राहावे. पण कॅप्टन धीटपणे झाडीकडे चालू लागला. मग मी पुढे पाऊल टाकण्यास विलंब लावला नाही.

पण त्यापूर्वी मी धावत टेकडीकडे गेलो. व तिथे आम्ही दुधासाठी वांधून ठेवलेल्या बकरीला मोकळे केले. नंतर मी त्वरेने जाऊन कॅप्टनला गाठले. बराच वेळ आम्ही निमूटपणे चाललो. संध्याकाळ होऊन क्षणोक्षणी काळोख दाट होत

चालला. पण ती वाट माझ्या पायाखालची असल्याने सोपी वाटत होती. सुरंगाच्या दारूने ठासलेले पिंप जड असल्यामुळे त्याचा पट्टा वेदना देण्याइतपत माझ्या उघड्या खांद्याला घासत होता.

बरीच वाटचाल झाल्यावर अखेर पुढे काही अंतरावर आम्हाला मेढेकोटातील शेकोटीचा लालसर प्रकाश दिसू लागला. नंतर आम्ही त्याच्याजवळ जाताच मोठ्यांदा ओरडण्याचे व गाण्याचे आवाज आमच्या कानी पडले. तेव्हा कॅप्टन म्हणाला, 'सिल्व्हरची टोळी मेजवानी झोडण्यात दंग आहे. असे दिसतंय. सिल्व्हर तिथं आहे, का वारबुडा जहाजावर आहे. ते काही कळत नाही.' तेव्हा मी म्हणालो, 'माझ्या खांद्यावरचं ओझं खास त्याच्यासाठीच आहे. त्याचा स्वीकार करण्यास तो मेढेकोटातच असो, अशी मी आशा करतो !'

नंतर आम्ही झुडपातून आणि उंच गवतातून वाट काढीत समुद्र किनाऱ्यावरल्या माझ्या गुप्त टेहळणीच्या जागेकडे गेलो. आम्हाला पाहताच तिथे बसलेला हॅरिसन उठून पुढे आला तेव्हा कॅप्टन त्याला म्हणाला, 'खरंच, तू उत्तम नावाडीदेखील आहेस. बर कां हॅरिसन ! पण तुला बंदूक चालविता येते ना ?' तेव्हा 'होय.' असे हलकेच म्हणून फ्रेडने मान वळवून आमचे लक्ष खडकावरल्या बारबुडा जहाजाच्या काळ्या आकृतीकडे वेधले. आणि तो पुढे म्हणाला, 'ते जहाज हलके करण्यासाठी त्यातील माल उतरविण्याचे काम आज दिवसभर चालू होते. आता भरतीच्या वेळी ते खडकावरून सहजच खाली पाण्यात उतरेल'

जहाजावर सर्वत्र शांतता दिसत होती. फक्त त्याच्या मागील उंच जागी दोन दिवे अतिशय मंद तेवत होते, अशा त्या जहाजाकडे वघत गे स्वतःशी उद्गारला, 'अजूनपर्यंत तरी त्या चांच्यांनी माझ्या जहाजाचा निकाल लावला नाही किंवा ते चोरून नेले नाही !' नंतर तो आमच्याकडे वळून म्हणाला, 'चला, शूर छोट्या दोस्तांनो आता आपण आपल्या महत्त्वाच्या कामाला सुरुवात करू !'

असे म्हणून कॅप्टनने माझ्या दुखऱ्या खांद्यावरील पिंप उचलून स्वतःच्या हाती घेतले. नंतर आम्ही आमच्या बंदुकांत वार भरले व लपतछपत मेढेकोटाकडे कूच केले. उत्तरेच्या छोट्या झाडीतून आम्ही त्याच्यापाशी पोहोचलो. नंतर अगदी जवळच्या टप्प्यावरून आम्ही सर्वांनी एकदम आपापल्या बंदुका झाडल्या, त्याचक्षणी आम्ही तिघेही मोठ्यांदा ओरडलो, त्या आवाजाला कॅप्टन ग्रेच्या अपेक्षेप्रमाणे उत्तर आले. कारण आमचा आवाज विरून आम्ही दुसऱ्या जागी धावत जातो न जातो तोच आम्ही जिथून गोळीवार केला, तेथे शत्रूच्या गोळ्यांचा पाऊस पडला. आम्ही त्वरेने पुन्हा आपल्या बंदुकात वार भरले. तेवढ्यात ग्रे दारूचे पिंप घेऊन मेढेकोटाच्या पश्चिमेकडील कुंपणाकडे धावत गेल्याचे मला दिसले. तेव्हा आम्ही फाटका समोरच्या गाडीकडे पळालो.

आता मेढेकोटात गोंधळ माजला होता. हुकमामागून हुकूम सोडल्याचे आवाज ऐकू येत होते. फाटक उघडे होते. व आतील शेकोटीच्या प्रकाशात तिथे आपल्या बंदुका सज्ज करून उभे असलेले दोन पहारेकरी होते. फरेड आणि मी

आम्ही दोघांनी गुडघ्यावर वसून त्यांच्या दिशेने बंदुका झाडल्या. एका पहारेकऱ्याला गोळी लागली. तेव्हा तो गरकन् फिरला. त्याने आपले हात उंचावले. व एकदाच मोठ्यांदा ओरडून तो धाडकन खाली कोसळला. त्याचा थोडा जखमी झालेला दोस्त संतापाने मोठ्यांदा ओरडून सरळ आमच्याकडे धावला. पण आमच्यापासून थोड्या अंतरावर तो येताच परेडने पुन्हा आपली बंदूक झाडली. पण तो गोळीच्या आवाजानेच फक्त स्तंभित झाला. नंतर तो भानावर येताच मी आणि फ्रेड त्याच्या अंगावर धावून गेलो. फ्रेडने आपल्या बंदुकीचा त्याच्या डोक्यावर प्रहार केला. त्यामुळे तो गुडघ्यात वाकला. तेव्हा मी सुरीने त्याच्यावर हल्ला केला. मग तो एकदाच कणहला, आणि जमिनीवर कोसळला.

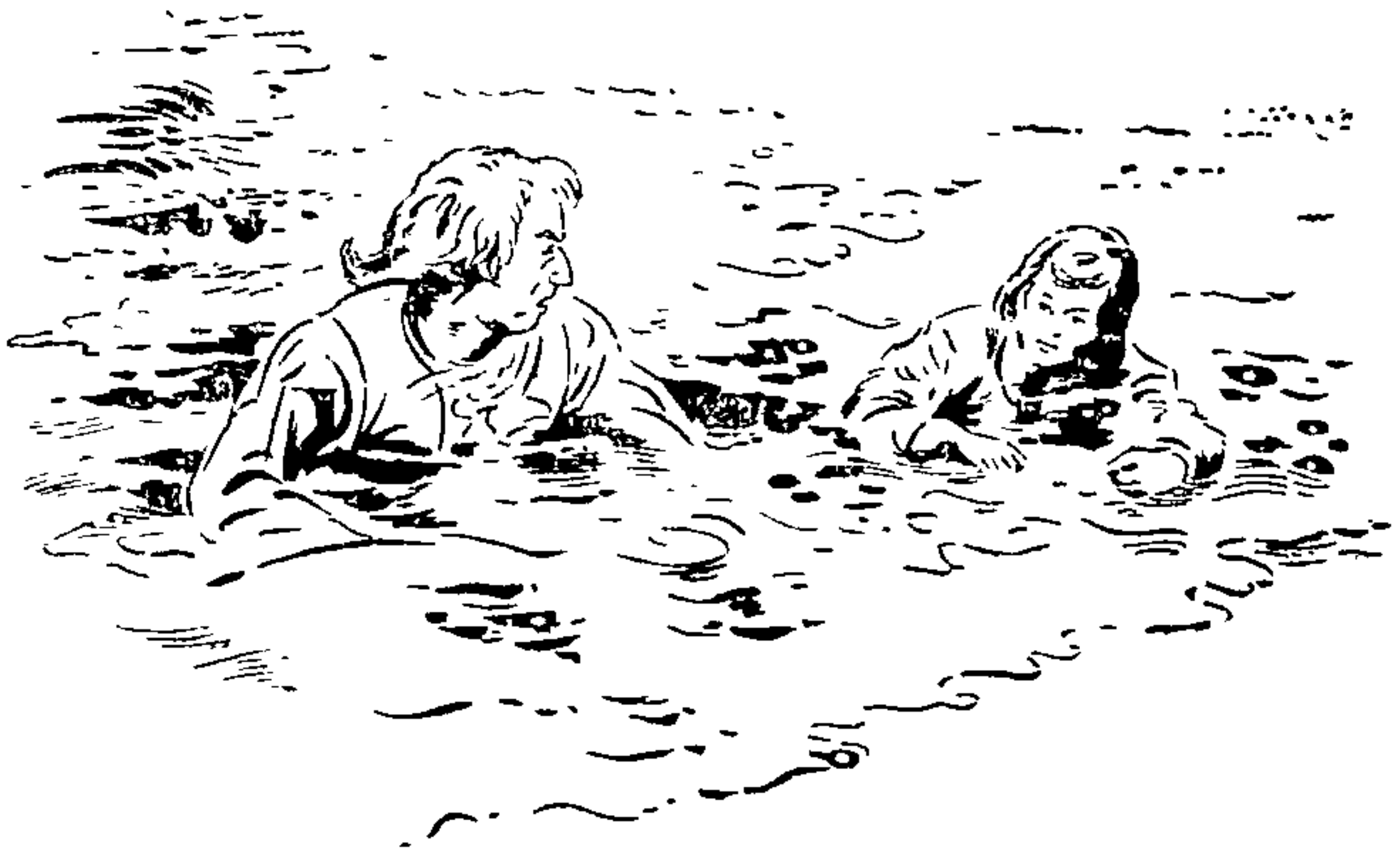
त्याक्षणी कॅप्टनने आम्हाला ऐकू जाईल एवढ्या मोठ्या आवाजात ओरडून वात शिलगावलेले दारूचे पिंप कुंपणावरून मेढेकोटात भिरकावले, व धावतच आमच्याकडे येताना तो मोठ्यांदा ओरडला, 'बंदुकात पुन्हा वार भरा, फाटकाकडे सक्त नजर ठेवा !' सुमारे एकच क्षण मेढेकोटात शांतता होती. नंतर भयग्रस्त अशा प्रचंड आरडाओरड्याने त्या शांततेचा भंग झाला, भीतीने गांगारलेले आत आठ चांचे धावतच फाटकातून बाहेर पडले. तेव्हा आम्ही तिघांनी गुडघ्यावर वसून त्यांच्यावर गोळ्या झाडल्या. आम्हा प्रदुयकाच्या गोळीने एक एक चांचा टिपला. त्याचवेळी कॅप्टन मोठ्यांदा ओरडला, 'जमिनीवर डोकं झाकून पालथे पडा !' असे म्हणून त्याने स्वतः

जमिनीवर पालथे पडून आपल्या हाताने डोकं झाकून घेतले. चटकन आम्ही त्याचे अनुकरण केले. दुसऱ्या क्षणी त्या जुन्या पुराण्या मेढेकोटात एक प्रचंड स्फोट होऊन त्याचे छप्पर आकाशात उडून गेले. जमीन हादरली. व गडगडाटा-सारख्या आवाजावरोबर आतून एखाद्या प्रखर प्रकाशाचे झोत वाहेर पडले, की मला माझे डोळे झाकून घ्यावे लागले. थोड्या वेळाने मी मान वर करून पाहिले. तेव्हा आगीच्या लालभडक ज्वालांत संपूर्ण मेढेकोट अदृश्य होत असलेला माझ्या नजरेस पडला. आणि त्यातून वर उसळलेल्या धुराच्या लोटातून लाकडाचे लहान मोठे तुकडे, चांदीच्या लगडी, तलवारी, अशा जाड व मोठ्या वस्तू आकाशातून खाली पडू लागल्या.

कॅप्टन उठला आणि आपली तलवार घेऊन फाटका. कडे धावला. स्फोटातून बचावलेले तीन चांचे जमिनीवरून उठत होते. तेवढ्यात कॅप्टन त्यांच्या अंगावर चालून गेला. मी आणि फ्रेड कॅप्टनच्या मागे धावलो. आमच्यापुढे ते चांचे टिकाव धरू शकले नाहीत. ते गारद झाले. आता उध्वस्त झालेला मेढेकोट आगीने सर्व बाजूंनी वेढला गेला होता. त्या आगीचा धूर व धग जेव्हा असह्य झाली, तेव्हा आम्ही झाडीच्या खालच्या बाजूस असलेल्या आमच्या होडीकडे धावलो. तेव्हा पूर्वीपेक्षा मोठा आणि फार भयंकर असा दुसरा स्फोट झाला. व त्याने सर्व बेटच हादरले. 'हा प्रचंड स्फोट शत्रूच्या दारूगोळ्यांच्या साठ्याचा !' कॅप्टन उद्-गारला, ते भयंकर दृश्य पाहण्यासाठी आम्ही क्षणभर थांबलो. अरण्याच्या बऱ्याच मोठ्या भागात आता आग

पसरली होती. व धुराचे लोटच्या लोट सर्वत्र पसरू लागले होते. झाडांझाडांवर भीतीने गारठलेला पक्ष्यांच्या केविल-वाण्या ओरडण्यात त्यांच्या पंखांचा फडफडाट मिसळून गेला होता.

आम्ही आमची होडी दाट झुडपांच्या मागे दडवून ठेवली होती. ती कॅप्टन आणि फरेडने उचलून खोल पाण्यात घातली. नंतर त्यांनी आपल्या बंदुका त्या होडीत टाकल्या कॅप्टनने आपल्या हातातली कुऱ्हाड व दोरही आत टाकला. आणि तो मला म्हणाला, 'तू होडीत बस, जॅमी ! मी आणि फ्रेड होडीमागून पोहत येतो.

मग फरेडने मला उचलून होडीत बसविले. नंतर एकीकडे कॅप्टन व दुसरीकडे फरेड यांनी होडीला धरले आणि आम्ही तेथून वारबुडा जहाजाकडे निघालो. किनाऱ्याच्या खालच्या वाजूस मेढेकोटातून वाचलेल्या चाच्यांनी आपल्या होड्या समुद्रात लोटल्याचा आवाज आमच्या कानी पडला. आमचो होडी जहाजाच्या दिशेने प्रवाहाच्या

मध्यापर्यंत आली. जहाज आणि होडी यांच्यामधले पाणी काळेभोर व संध होते. आणि त्यात जहाजावरील दिव्याचा प्रकाश काचेप्रमाणे प्रतिबिंबित झाला होता. आमच्या पाठीमागे बेटावर, जोर धरलेल्या आगीचा रौद्रावतार दिसत होता. समुद्राच्या ओहोटीबरोबर आमची होडी सहजतेने आणि गुपचूपणे जहाजाजवळच्या खडकापाशी पोहोचली.

७

सुटका

होडी आता खडकापाशी आली खरी, पण तेथून आता जहाजावर जायचे कसे ! जहाजाची उंची मला एखाद्या उंच मनोन्यासारखी भासली. मी जर होडीत उभाराहिलो तर ती पाठीमागे खोल पाण्यात जाईल, हे मला माहित होते. आणि होडीत बसल्या अवस्थेत जहाजाचा नाळदांडा खूप उंचीवर माझ्या आवाक्याबाहेर होता. तेव्हा कॅप्टनने होडीतला दोर बाहेर काढला. व तो नाळदांड्याला गुंडाळला जाईल अशा रीतीने वर फेकला. नंतर तो ओढून पाहून दोराच्या दुसऱ्या टोकाची गाठ त्याने आपल्या दंडाला बांधली. मग मी त्या दोरावरून जहाजाचा नाळदांडा गाठला. व त्याला दोर बांधला. हे महत्त्वाचे काम पूर्ण झाल्यावर मी नाळदांड्यावरून रांगत जहाजापाशी गेलो.

जहाजाच्या डेकवर सावधानतेने उतरताना, उतावीळपणाने मी एक फार मोठी घोडचूक केल्याचे माझ्या लक्षात आले. होडीतून माझ्या हाती वंदूक येईतोपर्यंत मी

नाळदांड्यांवर थोडावेळ थांबली नव्हती. आणि आता कमर-पट्ट्यातील सुन्याशिवाय माझ्याजवळ दुसरे हत्यार नव्हते. ग्रे आणि हॅरिसन जहाजावर येण्यापूर्वी मी जर इथं कुणाच्या दृष्टींस पडलो तर माझी ती घोडचूक मला चांगलीच भोवणार होती. माझी चाहूल कुणाच्या कानी पडू देऊ नकोस. मी कुणाला दिसू देऊ नकोस.' अशी देवाची प्रार्थना करीत मी तिथेच अंधाऱ्या भागात दडून राहिलो.

पण दुर्दैवाने जवळच्या दारातून एका चांच्याने वाहेर डोकावून बघितले. त्याची माझ्याकडे नजर जाताच तो कमालीचा आश्चर्यचकित झाला. तत्क्षणी मी त्याचे तोंड दाबण्यासाठी त्याच्या अंगावर उडी घेणार तोच तो मोठ्यादा ओरडला. दुसऱ्या क्षणी सर्वत्र हलकल्लोळ उडाला. माझी व त्या चांच्याची चांगलीच जुंपली. त्याने माझी मान-गूट व दंड धरल्याने मी त्याच्या पकडीतून सुटू शकत नव्हतो. त्याचे ओरडणे चालूच होते. तेवढ्यात हॅरिसनने आम्हा दोघांच्या बंदुकांसह डेकवर उडी घेतली. आणि त्याचवेळी पिस्तुल झाडल्याचा आवाज झाला. बिचाऱ्या हॅरिसनाची मुटकळी झाली. त्याच्या हातातल्या बंदुका खाली गळून पडल्या. व कण्हत त्याने डेकवर लोळण घेतली.

तेव्हा मी कॅप्टन ग्रेला मोठ्यादा साद घातली. पण आता फार उशीर झाला होता. त्याने डेकवर उडी मारताच ज्या चांच्याने फ्रेडवर गोळी झाडली होती, तो आपली तलवार परजीत कॅप्टनच्या अंगावर धावून गेला. कॅप्टन त्याच्याशी सामना देण्यास तयार होताच. त्यांच्या तलवारीच्या खणाखणीचा आवाज माझ्या कानी पडला. आता

डेकवर चांच्यांची गर्दी झाली होती. आरडाओरड्या-बरोबर वेदनेच्या किंकाळ्याही कानी पडत होत्या. त्याचवेळी माझ्या डोक्यावर एक जबरदस्त ठोसा बसला व माझी शुद्ध हरपली. हळूहळू मी शुद्धीवर आलो. माझ्या डोक्यात कमालीच्या वेदना होत होत्या. माझा ओठ चिरला होता, आणि त्यातून ठिबकणारे रक्त मला जाणवत होते. माझे सुजलेले डोळे दुखत होते. आणि पायापासून डोक्यापर्यंत माझे सर्व अंगच झोडपून काढल्यासारखे मला वाटत होते.

मी सिल्व्हरच्या केबिनमध्ये होतो. हातपाय बांधलेल्या स्थितीत मला तेथील टेवलाच्या एका पायाला बांधून ठेवले होते. माझ्या तोंडावरही एक कापडाचा तुकडा बांधला होता. छताला टांगलेला एक दिवा मंद जळत होता. एका-एकी कण्हण्याचा आवाज माझ्या कानी पडला. मोठ्या कष्टाने मी मान वळवून पाहिले तेव्हा मी तिथे एकटाच नाही असे मला दिसले. विछान्यावर जखमी फ्रेड हॅरिसन हातपाय बांधलेल्या अवस्थेत पडला होता. त्याच्या कुशीतून बाहेर पडणारे रक्ताचे थारोळे पसरत चालले होते, दुबळेपणामुळे तो हलू किंवा बोलू शकत नव्हता पण त्याने माझ्याकडे बघितले, तेव्हा त्याच्या ओठाची हालचाल झाली. त्याला काय बोलायचे होते कुणास ठाऊक !

त्या अवस्थेत आम्ही किती वेळ राहिलो ते मला कळले नाही. पण जहाजाच्या वरच्या मजल्यावर मोठा गोंगाट झाला. धावणाऱ्या पायांच्या व हुकूम दिल्याच्या आवाजाबरोबर एकाएकी जहाज हादरले. केबिनशी तक्त-

पोशी वर उचलली जाऊन एका बाजून जाऊन झुकली. दिवा मागे पुढे हलू लागला. नंतर जहाज वर उचलले गेले. आणि ते पाण्यावर तरंगू लागल्याची मला जाणीव झाली. गोदीतून जसे एखादे जहाज सहजतेने समुद्रपाण्यात शिरावे तसे पूर्ण भरतीच्या वेळी बारबुडा खडकावरून पाण्यात उतरले होते. उघड्या खिडकीतून मला दूरवर धडाडून पडलेल्या मेढेकोटाच्या आगीने लाल झालेले आकाश दिसत होते.

त्याचवेळी झोपेत असलेल्या एखाद्या आजारी लहान मुलाप्रमाणे फरेडने हलकेच ओरडून अखेरचा श्वास सोडीत आपल्या खांद्यावर मान टाकली. आणि हातपाय बांधलेल्या अवस्थेत असहाय असा मी माझ्या जिवलग मित्राच्या कायमच्या वियोगाने अत्यंत दुःखी होऊन मुक्त कंठाने रडलो. कॅप्टन ग्रेची काय गत झाली व माझ्या नशिवात पुढे काय वाढून ठेवले आहे याची मला कल्पना नव्हती.

जहाजाच्या बाजूशी एक होडी आल्याचा आवाज मी ऐकला. तेव्हा जहाजावर सर्वत्र एकदम विलक्षण शांतता पसरली फक्त सिल्व्हरची लाकडी कुबडीच ठक् ठक् असा आवाज करून त्या शांततेचा भंग करीत होती. तो आवाज हळु हळू जहाजाच्या दुसऱ्या टोकाला गेला. मला वाटले ग्रे जर अद्याप जिवंत असेल तर त्याला पूर्वीच्याच कैदखान्यात टाकलेले असणार. तेव्हा कदाचित सिल्व्हर तिकडे गेला असावा.

मला मूर्च्छा आल्यासारखे वाटू लागले. म्हणून मी डोळे मिटून घेतले. जर मी टेबलाशी बांधला गेलो नसतो

तर खात्रीने खाली पडलो असतो. अशा बेसावध अवस्थेत मी किती वेळ होतो कुणास ठाऊक ! माझ्याजवळ कुणीही फिरकले नाही. केबिनमध्ये दोन कैदी कोंडून ठेवले आहेत ही गोष्ट जणू ते विसरूनच गेले होते. त्या बेसावध क्षणी-सुद्धा दुसऱ्या एका जहाजाने जवळच समुद्रात नांगर टाकण्याच्या वेळी झालेला साखळीचा आवाज माझ्या कानी पडला. डेकवर चाललेली धावपळही मला जाणवत होती. मी शरीराने व मनाने एवढा मोडकळीस आलो होतो की माझ्या जिवलग व विश्वासू मित्राप्रमाणे आपणही कायमची झोप घ्यावी एवढीच आता माझी इच्छा उरली होती.

एकाएकी त्या अर्धवट बेशुद्धीतून मी खाडकन शुद्धीवर आलो. समोरच्या उघड्या खिडकीतून वाहेरच्या काजळ्या रात्रीचे दर्शन मला होते न होते तोच जहाजाच्या वाजूला एक जोराचा धक्का बसला. त्याबरोबर ते दुसऱ्या वाजूला झुकले. व चटकन पुन्हा सरळ झाले. डेकवर हलकल्लोळ उडाला होता. कुणीतरी मोठ्यांदा ओरडले, 'हल्लेखोर आले. तयार राहा. त्यांना जहाजावर पाय ठेवू देऊ नका. त्यांचा निःपात करा!' जहाजावरील धोक्याची घंटा एकसारखी वाजू लागली. हल्लेखोर कोण ते रात्रीच्या काळोखात दिसत नव्हते. पण त्यांनी मोठ्या युक्तीने आपल्या जहाजाच्या आडव्या वाजूच्या पकडीत बारबुडाला घेतले होते. आणि ती दोन्ही जहाजे एकमेकांना खेटून पुढे जाऊ लागली.

नंतर काही क्षणांनी त्या सशस्त्र हल्लेखोरांनी बारबुडाच्या डेकवर धडाधड उड्या ठोकल्या. तेव्हा सर्वत्र दाट-

लेल्या कोलाहलातून 'जॅमी, जॅमी, अशी माझ्या बाबांनी मारलेली आरोळी माझ्या कानी पडली. ती ऐकून मी आपल्या बळाची पराकाष्ठा करून बधनातून सुटण्याची खूप धडपड केली. पण व्यर्थ ! वदुका झाडल्या जात होत्या, तलवारींचा खणखणाट होत होता. आणि अद्यापही बाबांच्या हाका मला ऐकू येत होत्या. पण त्यांना मी ओ देऊ शकत नव्हतो.

तेवढ्यात केबिनचे दार लाथेने धाडकन उघडून लॉग जॉन सिल्व्हर आत आला. त्याच्या हातात पिस्तुल होते. दारावर लाथ मारून त्याने बंद केले. व तो मला म्हणाला, 'अरे, तिकडे तुझे बाबा तुला हाका मारताहेत. आणि तू इथं असा गप्प का ? एका तरी हाकेला ओ द्यायचीस. असं वागणं शोभतं का तुला !' मी सिल्व्हरकडे ताठ नजरेने बघत होतो. मला वाटले, 'तो आता आपल्याला मारून टाकणार. पण तसे काही घडले नाही. त्याने आपल्या हातातील पिस्तुल माझ्या कुशीत रेटले. व दुसऱ्या हाताने तो माझ्या हातापायांना बांधलेल्या दोरांच्या गाठी सोडवू लागला. तो म्हणाला, 'जॅमी, सर्वाप्रमाणे तू ही माझ्या-विषयी गैरसमजूत करून घेतलीस. आणि माझ्याशी अयोग्य रीतीने वागलास. मला सोडून तू त्या मूर्ख ग्रेबरोवर निघून गेलास. तरीसुद्धा मला तुझा राग आला नाही. प्रथम तुला पाहिल्यापासून तू मला आवडलास. तुझ्या बाबासारखाच तू धीट व हुशार आहेस. मी लहानपणी कसा होतो त्याचं चित्र म्हणजे तू. म्हणूनच माझ्याबरोबर राहून प्राप्त होईल त्या संपत्तीत तू सहभागी व्हावेस अशी माझी इच्छा होती.

पण तू मला फसवलंस, व जे माझे अहित चिंतितात त्यांच्या-
वरोबर तू पळून गेलास.!'

असे म्हणून त्याने माझ्या तोंडाला बांधलेले कापड काढून टाकले. तेव्हा मी म्हणालो, 'मला आताच मारून टाका, म्हणजे बरे होईल.' डेकवर चाललेल्या धुमश्चक्रीचा आवाज आता कमी झाला होता. पण माझ्या कुशीला भिडलेले पिस्तुल बाजूला झाले नव्हते. 'नाही. जॅमी मला काही तुझी हत्या करायची नाही. मी तुला खरं काय ते समजावून सांगत होतो. तुझे बाबा व तू यांच्याबद्दल मला विशेष आपुलकी वाटते. माझ्याबद्दल तुझा विनाकारण गैर-समज झाला. त्याबद्दल माझा तुझ्यावर राग नाही. तुझ्या एकाही केसाला धक्का लागला तर मला दुःख होईल.' असे म्हणून सिल्व्हरने आपल्या हातातले पिस्तुल आता माझ्या पाठीला रेटले आणि तो पुढे म्हणाला, 'हं, जॅमी, आता त्या टेबलावर चढ. व खिडकीतून डोके बाहेर काढून जाऊन तुझ्याशी दोन शब्द बोलायचे आहेत, असं तुझ्या बाबांना सांग !'

त्याने माझा हात धरून मला टेबलावर चढविले. आता त्याची आज्ञा पाळण्याखेरीज मी अन्य काही करू शकत नव्हतो. ते जर आले नाहीत तर,' मी म्हणालो 'अरे, ते येणारच. त्यांना आलंच पाहिजे. नाहीतर मी या केबिन-मध्येच तुला गोळी घालीन. असंही तू त्यांना सांग.' एवढे बोलून लाँग जाँन सिल्व्हर क्षणभर थांबला. नंतर तो आणखी पुढे म्हणाला, 'आणि त्यांना हेही सांग की त्यांनी एकट्यानेच निःशस्त्र राहून इथं यावं. दुसऱ्या कुणाला बरो-

बर घेऊन किंवा तलवार अथवा पिस्तुल घेऊन ते जर इथं येतील तर मी तुला मारून टाकीन. मी कोंडीत सापडलेला माणूस आहे. यावेळी माझ्या हातून जे घडू नये, तेही घडेल !'

दिवस उगविण्याच्या बेतात असल्याने केबिन क्षणो-क्षणी उजळत चालली. होती. मी टेबलावर चढून खिडकी-तून बाहेर डोकावून पाहिले. भल्या सकाळच्या भुऱ्या प्रकाशात डेकवरचे दृश्य भयंकर दिसत होते. तिथे पुष्कळ माणसे मृत व तेवढीच प्राणांतिक जखमी होऊन पडलेली होती, चढाई करणारे विजयी झाले होते हे स्पष्ट दिसत होते. लढाईतून वाचलेले थोडे चांचे एकत्र गोळा होऊन बसले होते. व त्यांच्यासमोर माझे बाबा उभे होते. मी हाक मारली व सिल्व्हरचा जसाचा तसा निरोप त्यांना सांगितला. आता सिल्व्हरने माझ्या पाठीशी आपले पिस्तुल भिडविले होते. तो हलकेच म्हणाला. ' त्यांना पिस्तुल किंवा तलवार बरोबर न घेता एकटंच लवकर यायला सांग !'

' ठीक आहे. तसंच येतो, जॅमी ' असे बाबांनी म्हणताच सिल्व्हरने मला टेबलावरून खाली उतरविले. नंतर त्यानं दाराकडं तोंड करून मला उभे केले. आणि आपण स्वतः माझ्या पाठीत पिस्तुल रेटून मागे उभा राहिला. माझे बाबा केबिनच्या दाराशी येताच हे दृश्य त्यांच्या नजरेस पडले. आणि त्यांचा चेहरा पांढरा फटफटीत पडला, ते शांतपणे पण शब्दावर जोर देऊन म्हणाले, ' सिल्व्हर मी तुझ्याशी सौदा किंवा काही तडजोड करणार नाही. ' ती तू करशील, जिम, आपली जुनी ओळख लक्षात घेऊन.

शिवाय या वयोवृद्ध सिल्व्हरची लाजिरवाणी अखेर होऊ नये म्हणून. जॅमी, तुझ्या बाबांना आपल्या जुन्या मित्राशी बोलण्याकरिता थोडा वेळ विछान्यावर वसायला सांग ना ! ते मित्रत्वाला शोभून दिसेल. !’

माझे बाबा विछान्याकडे सरकले. त्यावर पडलेल्या फ्रेडच्या थंडगार देहापासून थोड्या अंतरावर वसले. “तुला काय म्हणायचं आहे ?’ त्यांनी सिल्व्हरला विचारले.’ फक्त एवढंच,’ जॉन सिल्व्हर म्हणाला, ‘मी व माझे साथीदार यांना गिरफदार करू नये. आणि बेटावर राहिलेले आमचे आमचे सामासुमान घेऊन आम्हाला वारबुडा जहाजानं सनदशीर प्रवास करण्याचे स्वातंत्र्य द्यावे.’ ‘सनदशीर !’ असे उद्गारून माझे बाबा उपहासाने हसले, ‘जिम, तुझ्यासारख्या एका मोठ्या सद्गृहस्थानं एका गरीब खलाशाला असं हसणं निष्ठुरपणाचं आहे,’ सिल्व्हर म्हणाला, ‘आता जॅमीला मुक्त करून सांगितल्याप्रमाणं करू ना ?’

‘हे पहा जॉन सिल्व्हर,’ माझे बाबा म्हणाले, ‘मी करार करणार नाही. न्यायनिवाड्यासाठी तुला इंग्लंडला घेऊन यावे, असा किंग जॉर्जचा माझ्याजवळ हुकूम आहे. मला मित्रासारखा वाटणारा माझा नोकर विल याची तू हत्या केलीस, तू माझ्या मुलाला पळवून स्वतःबरोबर सक्तीने नेलेस, कित्येक हत्या, चांचेगिरी वगैरे गुन्हे तू केले आहेस. गुडघे टेकून दयेची याचना करणारे तुझे साथीदार आता जहाजाच्या वरच्या मजल्यावर गोळा झाले आहेत. तुला न्यायाधिकान्यासमोर उभा करीतोपर्यंत, जॉन सिल्व्हर, तू माझा कैदी आहेस. तू खचितच फासावर लटकणार

आहेस आणि त्यावेळी मी ते दृश्य पाहण्यास खात्रीने हजर राहीन.'

असे वावांचे शब्द ऐकून सिल्व्हर नरम आवाजात म्हणाला, 'जॅमी, एवढा चांगला मुलगा आहे, जिम, त्याला प्रथम पाहता क्षणीच मी स्वतःशी म्हणालो, 'माझा जुना दोस्त जिम हॉकिन्ससारखाच हा सुरेख छोकरा आहे, यापुढं तो शाळेला जाऊ शकणार नाही. व आपल्या वडिला-सारखा मोठाही होणार नाही, ही केवढी दुःखाची गोष्ट आहे!' असे म्हणून सिल्व्हरने माझ्या पाठीशी भिडविलेल्या पिस्तुलाचा घोडा मागे खेचल्याचा आवाज आमच्या कानी पडला.

तत्क्षणी मी सर्व सामर्थ्यानिशी व धैर्यानिशी गरकन् मागे वळलो. आणि माझ्या डोक्याने सिल्व्हरला एक जबर-दस्त धडक दिली. त्यावरोवर त्याच्या हातातले पिस्तुल निसटून वर गेले व मोठा आवाज करून उडाले. माझ्या आघाताने कळवळून ओरडलेल्या सिल्व्हरचा मागे तोल गेला. पण दुसऱ्याक्षणी स्वतःला सावरून त्याने मला दूर ढकलून दिले व तो केवितच्या उघड्या दाराकडे धावला.

मी जेव्हा उठून उभा राहिलो तेव्हा वावा डेकवर धावत गेल्याचे मला दिसले. त्यानी दिलेल्या हुकुमांचे आवाज माझ्या कानी पडले. मीही वावाच्या मागोमाग डेकवर धावून गेलो. तेव्हा सिल्व्हरने धावताना आपल्या कुवडीने दोन माणसांना सपाट करून डोलकाठीकडे उडी घेतल्याचे मी पाहिले. त्याची कुवडी डेकवर पडली व तो मोठ्या घाईने डोलकाठीवर चढू लागला. नंतर तो तिच्यावरील आडव्या फळकटावर

बसला. थंडपणे त्याने आपल्या दुसऱ्या पिस्तुलात बार भरला. त्याच्याकडे वर वघत माझे वावा म्हणाले, 'आता खेळ खलास झाला आहे, सिल्व्हर ! मुकाट्यानं खाली उतरून आमच्या स्वाधीन हो. व आपल्या नशिवाला धैर्यानं सामोरा जा !'

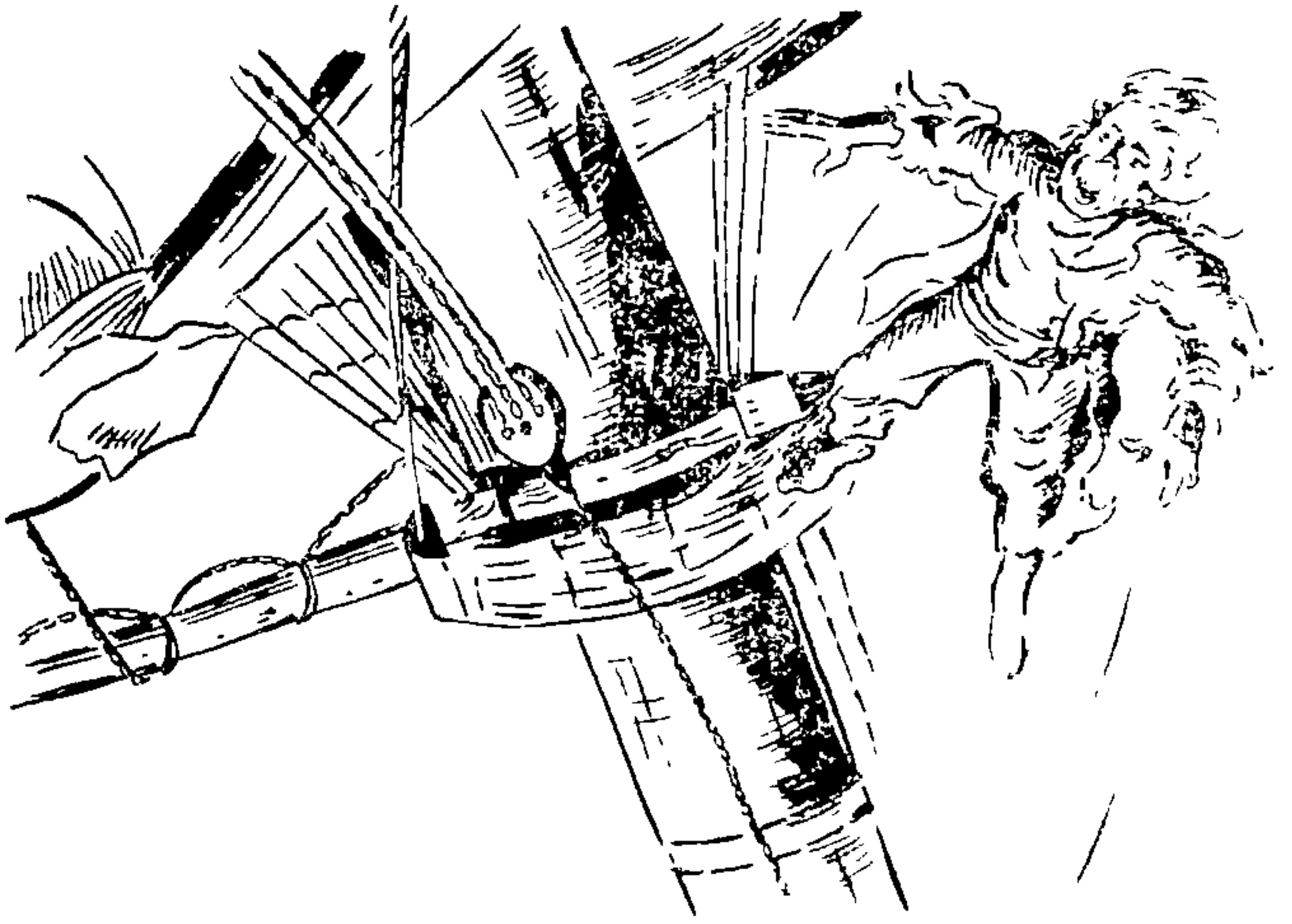
असे बाबांचे शब्द ऐकून सिल्व्हर हसला आणि म्हणाला, 'फाशी देणाऱ्या माणसाला इथं बोलावून आणण्यासाठी तुमचं जहाज पाठवा. तोपर्यंत मी इथंच बसून राहतो. तो आला म्हणजे प्रथम मी त्याचा चांगला समाचार घेतो. माझ्या हातात एक छान पिस्तुल आहे व खिशात भरपूर दारूगोळाही आहे. इथून मला खजिन्याचं बेट दिसतंय ज्या टेकडीपाशी मला खजिना सापडला तीही माझ्या नजरेत येत आहे. म्हणून मी इथून मुळीच हलणार नाही.'

अशा सिल्व्हरच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष करून वावा शांतपणे मला म्हणाले, 'खरंच, जॅमी, तू प्रसंगावधान बाळगून फारच चांगली कामगिरी बजावलीस. त्या दुष्ट माणसाशी तू झुंजलास. या ना त्या मार्गानं त्यानं आता अखेरचाच टप्पा गाठलाय हे खरंच आहे.' तेवढ्यात एका अधिकाऱ्याने बाबांच्या हाती दिलेल्या पिस्तुलात त्यांनी बार भरला. ते पाहून सिल्व्हरने आमच्या दिशेने आपले पिस्तुल झाडले. पण त्यातून सुटलेली गोळी आमच्या बाजूने निघून गेली. दुसऱ्याक्षणी डेकवरून सारे आडोशाला गेले. आम्ही केविनच्या कोपऱ्याचा आसरा घेतला.

ते पाहून सिल्व्हर मोठ्यांदा हसला आणि म्हणाला, 'म्हणे जॉर्जचा राजाचा हुकूम ! आणि त्याची अंमलबजा-

वणी करण्यास इथं आलेले, ज्या एका वृद्ध व पंगू माण-
साच्या हाती एका छोकऱ्याचं चोरलेलं पिस्तुल आहे त्याला
पाहून भीतीनं पळून गेले शाबास ! सारेच एकजात भेकड !

सिल्व्हरचे बोलणे संपताच बावांनी नेम धरून आपले
पिस्तुल झाडले. आणि सिल्व्हरच्या हसण्याची, त्याच्या सान्या
दुष्टपणाची, त्याच्या सान्या धैर्याची इतिश्री झाली. त्याने
आपले हात वर फेकले व तो त्या फळकटावरून खाली डोके
वर पाय अशा अवस्थेत सरळ समुद्रात कोसळला, तेव्हा

त्याच्याच रक्तानें लाल झालेले पाणी वर उसळले त्यातून
तो एकदाच वर आला आणि पुन्हा पाण्यात बुडून दिसे-
नासा झाला, बाबा म्हणाले. 'वाईट माणसाची अखेर अशी
वाईट होते!'

तेवढ्यात डोलकाठीच्या आडव्या फळकटावरून एका
भुन्या रंगाच्या पोपटाने केविलवाणे किंचाळत आकाशात

भरारी घेतली. त्याने जहाजाला एक फेरी घातली. नंतर तो बेटावरल्या झाडीकडे उडून गेला.

जहाजाच्या कैदखान्यात पुन्हा डांबून ठेवलेल्या कॅप्टन ग्रेची मुक्तता करण्यात आली. त्याने काही खलाशांच्या मदतीने आपल्या वारबुडा जहाजाची दुरुस्ती केली. व ते इंग्लंडकडे हाकारले. वावांबरोबर मी त्यांच्या जहाजावर गेलो.

त्या दिवशी सूर्यास्ताच्या वेळी आम्ही किनाऱ्याजवळच्या एका टेकडीवर फ्रेड हॅरिसनच्या मृत देहाला मूठमाती दिली. त्यावेळी माझ्या डोळ्यातून पाझरणारी आसवे मी आवरू शकलो नाही.

नंतर त्वरेने जहाज हाकारून आम्ही त्या शापित खजिन्याच्या बेटाचा कायमचा निरोप घेतला.

माझी कहाणी संपली. फ्लिटाचा सारा मौल्यवान खजिना अद्यापही ह्या बेटावरल्या उध्वस्त मेढेकोटाच्या अवतीभवती विखरून पडलेला आहे. आणि तो तिथेच चिरकाल पडून राहील.

म. प्र. सं. ठाणे, लालबागवाडी नगर
माल ब. उ. अ. व. म. म.
दा. क्र. १६०३ दि. ३१/५/८४
विषय वा ११ क्र. ....